

HET BEELD GODS

Waarin het bestaat, het verlies en het herstel

DOOR

W. Westerbeke

INHOUD

VOORWOORD

INLEIDING

HOOFDSTUK 1. DE SCHEPPING NAAR GODS BEELD

De schepping van de mens
De mens naar of in Gods beeld geschapen?
Het beeld van de Drie-enige God?
De letterlijke betekenis van beeld en gelijkenis
Gods beeld in ziel en lichaam
Wat behoort bij Gods beeld?
Adam als stamvader en verbondshoofd.
Zijn de engelen naar Gods beeld geschapen?
De oude schrijvers over Gods beeld
Samenvatting

HOOFDSTUK 2. HET VERLIES VAN GODS BEELD

De zondeval
Is de mens als God geworden?
Beelddrager van God na de val?
Wanneer wordt de ziel geschapen?

HOOFDSTUK 3. DE HERSCHEPPING NAAR GODS BEELD

Christus het Beeld van de Vader
Christus geschapen naar Gods beeld
De vernederde en verhoogde Christus gelijkvormig
De herschepping is de wedergeboorte
De herschepping wordt persoonlijk beleefd

HOOFDSTUK 4. GODS BEELD EN CHRISTUS' GEMEENTE

De glans op Mozes was een type van Gods beeld
De sluier is een type Israëls blindheid.
Israël straalt Gods beeld weer uit
De Gemeente van Christus straalt Gods beeld uit
Gods beeld voltooid.

GERAADPLEEGDE LITERATUUR

VOORWOORD

In het Scheppingsverhaal van Genesis 1 kunnen we lezen dat de Heere de vissen, het vee, het kruipend gedierte, het wild gedierte schiep naar zijn aard. Echter toen de Heere de mens wilde gaan scheppen gaf Hij geen bevel, maar ging Hij eerst raad houden met Zichzelf: "Laat Ons mensen maken naar Ons beeld en naar Onze gelijkenis" (Gen 1:26). De mens, als pronkstuk van de Schepping, werd dus niet geschapen naar zijn *aard* maar naar *Gods beeld*. Dit beeld van God in de mens bestond uit kennis, rechtvaardigheid en heiligheid (Efeze 4:24, Kolos. 3:10). Hierdoor konden Adam en Eva volmaakt de Wet onderhouden.

Deze oorspronkelijke gelukzalige staat is de mens door eigen toedoen verloren. "God heeft de mens recht geschapen maar zij hebben vele vonden gezocht" (Prediker 7:29). Het woord "vonden" betekend "list", "bedenking". Overlegde de Schepper hoe Hij het schepsel naar Zijn beeld kon maken, het schepsel ging met de Satan overleggen hoe hij kon worden als zijn Schepper "kennende het goed en het kwaad" (Gen 3:5). De mens kende het goede, men wilde ook het kwade kennen. Augustinus zegt het kernachtig: "het venijnig zoet is begeerd, en het heilzame van het gedurige leven is versmaad". Deze hoogmoedige daad is de oorsprong en de enige oorzaak van de verdorvenheid van de hele mensheid, de hele aarde en het gehele heelal.

De gevallen Adam kreeg een zoon. Deze zoon was niet geschapen naar Gods beeld. Hij was geschapen naar het beeld van de gevallen Adam. (Gen 5:3). Het is een verderfelijk beeld (1 Kor 15:49,50)

Over het beeld van God zijn veel vragen te stellen. Bijvoorbeeld: wat is het beeld Gods in engere zin? En, wat is het beeld van God in ruimere zin? Is de mens "naar" of "in" Gods beeld geschapen? Of zit daar geen verschil in? Is er verschil tussen het beeld van God en de gelijkenis van God? Is het beeld Gods het beeld van de *drie-enige* God? Zijn de engelen ook naar Gods beeld geschapen? Ligt Gods beeld in de ziel of ook in het lichaam? Wanneer wordt de ziel geschapen? Vanuit de Griekse en Hebreeuwse taal geeft de schrijver antwoorden op deze en nog veel meer vragen.

Ook al hebben we het beeld van God weggegooid en kunnen we Zijn wet niet meer volmaakt onderhouden, toch eist de Heere nog steeds volmaakte gehoorzaamheid van ons. Het beeld van God wordt hersteld bij de wedergeboorte. Adam werd geschapen uit (rode) aarde. Als Gods Beeld in de mens hersteld wordt krijgt hij het rode bloed van Christus nodig. Op een eenvoudige manier legt de schrijver uit welke orde de Heere houdt als Hij een zondaar of zondares herschept naar Zijn beeld. Vragen als: "Wat gaat aan de roeping van een dode zondaar vooraf?" En "waar begint het genadeleven"? Maar ook "hoe wordt de herschepping inwendig ervaren?" worden in dit boekje beantwoord. Alleen al om de eenvoudige manier waarop deze vragen beantwoord worden is dit boekje van harte aan te bevelen.

We kennen vriend Westerbeke van zijn liefde voor Israël en van zijn hoop op de vervulling van de nog onvervulde profetieën voor het Joodse volk. In het laatste

hoofdstuk laat hij zien dat wanneer het beeld van God hersteld wordt in het Jodendom dit zal zijn tot verlevendiging van de Christelijke Gemeente.

Beste lezer, ook van u zal Gods beeld teruggeëist worden. Indien u het beeld van de satan draagt dan ziet uw toekomst er niet best uit: "Als Gij op waakt, o Heere, dan zult Gij hun beeld verachten" (Ps.

73:15). Wat een onderscheid met het volk waarin Gods beeld door genade hersteld is! Die mogen soms getuigen: "Maar ik zal Uw aangezicht in gerechtigheid aanschouwen, ik zal verzadigd worden met Uw beeld, als ik zal op waken" (Ps. 17:15).

Welke tekst is op u van toepassing? Als u deze vraag nu niet kunt beantwoorden dan hoop ik dat dit boekje mag bijdragen aan de beantwoording van deze levensvraag.

Barneveld,

Dr. J. A. Weststrate

INLEIDING

Er is voor ons niets zo belangrijk als onze Schepper weer te leren kennen. De Heere heeft daartoe twee middelen gegeven. Onze Nederlandse Geloofsbelijdenis drukt het heel mooi uit in het 2e artikel.

"Wij kennen Hem door twee middelen. Ten eerste, door de schepping, onderhouding en regering der gehele wereld; overmits dezelve voor onze ogen is als een schoon boek, in hetwelk alle schepselen, grote en kleine, gelijk letteren zijn, die ons de onzienlijke dingen Gods geven te aanschouwen, namelijk Zijn eeuwige kracht, mogendheid en Godheid, zoals de apostel Paulus zegt, Rom. 1:20. Welke dingen alle genoegzaam zijn om de mensen te overtuigen en hun alle onschuld te benemen. Ten tweede, geeft Hij Zichzelf ons nog klaarder en volkomener te kennen, door Zijn heilig en Goddelijk woord; te weten, zoveel als ons nodig is in dit leven, tot Zijn eer en de zaligheid der Zijnen."

Lezen wij wel eens in het boek van de schepping? Het is een boek waarin Gods grootheid uitschittert. Wij kunnen er Gods almacht, wijsheid en majesteit in lezen. Als dat boek na de val nog zo prachtig is, hoe schitterend moet het dan niet vóór de val geweest zijn? In het boek van de schepping blinkt vooral de mens uit. De mens was Gods kroonjuweel. Voor de val was de mens eigenlijk als een boek met duidelijke letters en foto's waarin iets van God Zelf te lezen was. Van Adam en Eva ging een Goddelijke glans uit: *zij straalden Gods beeld uit*. Als wij bij wijze van spreken Adam in die volmaakte toestand tegen zouden komen, zouden we met eerbied onze ogen neerslaan en ons hoofd buigen. De grootste dieren zagen vol ontzag naar hun koning en koningin. De engelen hebben ongetwijfeld de schepping en huwelijksluiting van onze eerste ouders bezongen. Ja, de Zoon van God vermaakte Zich in het mensenaar, Spreuken 8:31. Door de wederzijdse liefdeband verblijdde zich de mens in de Zoon des Vaders. Maar de zondeval verbrak die schone harmonie, zowel tussen de Zoon van God en de mens, maar ook onderling. Het boek van Gods schepping en het mooiste sieraad er in, 'de mens' sloeg dicht. De afbeeldingen, de foto's verdwenen voor het merendeel en de letters werden uitgewist. Toch bleef het boek bestaan. Maar als we het boek nu open slaan, wat zien we er dan in? Een foto van de duivel en letters van zonde. Leest Romeinen 3 van vers 9-20 maar. Wat deed de Heere na de zondeval? Wierp Hij het boek weg? Neen, Hij raapte het op. Hij drukte er zelfs een nieuwe foto van Zich in en graveerde diepere en mooiere letters dan tevoren. Nooit zal de duivel in staat zijn om Gods beeld in de herschepping opnieuw te bederven. Onze Geloofsbelijdenis zegt het zo kernachtig in artikel 17:

"Wij geloven dat onze goede God, door Zijn wonderlijke wijsheid en goedheid, ziende dat zich de mens zo in de lichamelijke en geestelijke dood geworpen en geheel ellendig gemaakt had, Zichzelf begeven heeft om hem te zoeken, toen hij al bevende voor Hem vlood; en heeft hem getroost, belovende hem Zijn Zoon te geven, die worden zou van een vrouw, om de kop der slang te vertreden en hem gelukzalig te maken."

Door de belofte van Zijn Zoon opende de Heere het andere en enige middel om onze Schepper zaligmakend te leren kennen.

Het is nu mijn voornemen om een onderzoek te doen naar Gods beeld in de mens. De schepping ervan, het verlies en het herstel. Dat voert ons van het verloren Paradijs naar het zalige, hemelse Paradijs. Een moeilijk onderwerp, maar wel heel belangrijk! De Heere schenke ons Zijn Geest om naar Zijn beeld herschape te worden. Als er een

lezer in het Godsgemis geplaatst werd en tot het geloof in Christus kwam, wat zou dat een onuitsprekelijk wonder wezen. De bede uit de *Avondzang* mag wel de onze zijn:

*O Vader, dat Uw liefd' ons blijk';
O Zoon, maak ons Uw beeld gelijk;
O Geest, zend Uwen troost ons neer;
Drie-enig God, U zij al d' eer.*

Deze brochure heb ik ongeveer 8 jaar geleden geschreven. Met enkele aanvullingen stuur ik het nu de wereld in. Op hoop van zegen.

Middelburg, 1 april 2000.

W. Westerbeke

HOOFDSTUK 1

DE SCHEPPING NAAR GODS BEELD

DE SCHEPPING VAN DE MENS

Toen de HEERE de hemel en aarde met alles wat er op en in was gemaakt had hield Hij een raad, een samenspraak: "En God zeide: laat Ons mensen maken ", Gen. 1:26. Sprak God dat met een hoorbare stem, zodat de engelen het konden verstaan en de dieren het hoorden? Neen, het wil zeggen dat er een volle overeenstemming in de Drie-enige God was om de mens te scheppen. Het uitnemendste schepsel van alles wat op aarde was. Die de Schepper op aarde vertegenwoordigde.

Het eerste wat onze aandacht vraagt is de Naam van onze Schepper. In de Statenbijbel staat: "En God zeide". In het Hebreeuws staat er "En Elohim zeide". Dit is een meervoudsvorm, maar omdat het werkwoord *zeide* in het enkelvoud staat wordt de meervoudsvorm ook in het enkelvoud vertaald, God. Vollediger is: de Godheid, het Wezen Gods. [Het enkelvoud luidt Eloah; of in een verkorte vorm Eel, oude schrijfwijze is El.] Echter, het werkwoord *zeide* staat in het enkelvoud. Dat is niet zonder betekenis. We worden duidelijk gewezen op de éénheid van meerdere Personen in de Godheid. Diverse oude theologen wijzen daar op, onder andere de Statenvertalers, Gen. 20:13 noot 32; W. à Brakel.

"Laat Ons mensen maken". In 't Hebreeuws staat: "Laat Ons maken den mens (hebr. adam)". Adam betekent in 't enkelvoud de mens, of in 't meervoud de mensheid, mensen. Adam is identiek aan adamah, wat aarde betekent; 'uit het stof der aarde geformeerd', Gen. 2:7. Een andere betekenis van *Adam* is eigenlijk: rood worden. Zo komt het ook in de bijbel voor als een werkwoord: rood zijn/worden, bijvoorbeeld in Hoogl. 5:10. Het hoeft niet noodzakelijk te betekenen dat de aarde rood-bruin was waaruit Adam geformeerd werd. Maar God neemt dat handje stof en formeert het tot rood vlees en bloed, tot een lichaam. À Brakel wijst op deze manier van scheppen in zijn 'De Redelijke Godsdienst', Cap. 10, I. Deze naam, Adam, 'rood geworden' geeft de Heere aan de eerste mens. Adam is dus een eigenaam die wijst op zijn wonderlijke schepping en tevens een soortnaam voor de mensheid, om hem bijvoorbeeld van engelen te onderscheiden.

DE MENS NAAR OF IN GODS BEELD GESCHAPEN?

Volgens de beroemde dr. J. Owen luidt de tekst in Gen. 1:26, letterlijk vertaald: "Laat Ons mensen maken **in** Ons beeld, **als** (**naar**) Onze gelijkenis." ('Verhandeling aangaande den Heilige Geest', blz. 94) De statenvertalers vertalen deze zin: ..."naar Ons beeld **en** Onze gelijkenis". Ze vatten het zo op dat *Onze gelijkenis* een nadere verklaring is van *naar Ons beeld*. Dat roept enkele vragen op.

'Naar Ons beeld' is volgens de statenvertalers een vertaling van 't hebreeuwse voorzetsel 'be'. Volgens de 'Concordantie' van Trommius heeft het voorzetsel heel wat betekenissen. Het is 5494 keer **in** vertaald, 109 keer **naar**. Hetzelfde voorzetsel 'be' komt ook voor in vers 27 en in Gen. 5:1, waar over Gods beeld gesproken wordt, maar daar wordt het door *naar* vertaald.

Dat in Gen. 1:26 de vertaling "**in** Ons beeld" waarschijnlijk de voorkeur verdient boven "**naar** Ons beeld", blijkt uit het vervolg van de Hebreeuwse tekst. Er staat in het Hebreeuws '*ke*'= als/naar; ..."naar Onze gelijkenis". Het Hebreeuwse voorzetsel '*ke*' betekent volgens taalkundigen niet **en**, maar: (even)als, naar, gelijk. Trouwens zo heeft de statenvertaling het ook in Gen. 9:6 "Want God heeft de mens **naar** (hebr. *ke*) Zijn beeld gemaakt". Waarschijnlijk hebben de statenvertalers de voorkeur gegeven aan *naar* Gods beeld geschapen, omdat *in Gods beeld geschapen een over-geestelijke opvatting in de hand kan werken*.

Maar als de Heilige Geest twee verschillende voorzetsels gebruikt, mógen of móéten wij het dan ook doen? Beide voorzetsels **in** en **naar** gebruikt Paulus als hij over de herschepping naar Gods beeld spreekt. "En den nieuwen mens aandoen, die **naar** God geschapen is **in** ware rechtvaardigheid en heiligheid", Efeze 4:24. 'Naar God geschapen' is een verkorte vorm van "naar Gods beeld geschapen", zoals blijkt uit de gelijkkluidende tekst Kol. 3:10.

"In ware rechtvaardigheid en heiligheid wordt meestal zo uitgelegd dat de nieuwe mens naar Gods beeld geschapen is en dat het beeld *bestaat in* ware rechtvaardigheid en heiligheid. Maar dit voldoet niet helemaal aan de volle inhoud van de tekst. In de kanttekening staat dat de tekst in het grieks luidt: "In rechtvaardigheid en heiligheid der waarheid." Dit houdt niet alleen wáre heiligheid en wáre rechtvaardigheid in, maar óók dat de nieuwe mens geschapen wordt *in de Waarheid*. Waarheid is hier identiek aan Efeze 1:13 en hfd. 4:21 "... gelijk de waarheid in Jezus is". Paulus stelt heiligheid der waarheid in die teksten tegenover de heiligheid der wet. De heiligheid der waarheid vloeit voort uit de kennis van Christus Die in de *waarheid van het Evangelie* geopenbaard wordt. De gelovigen worden geschapen in Christus, het Beeld Gods, in Hem Die de Waarheid en het Leven Zelf is. Niets komt meer voor in het N.T. dan het **in-zijn** van de gelovigen in Christus, herschapen naar Zijn Beeld. Zo gezien komt Efeze 4:24 overeen met Gen. 1:26 dat de mens geschapen werd **in** en **naar** Gods beeld.

In Gods beeld heeft een diepere betekenis dan **naar** Gods beeld. In Gods beeld geschapen wil zeggen dat de mens verenigd was met Zijn Schepper, met Zijn God. Zijn geestelijk leven vloeide voort uit Gods eeuwig, volmaakt leven. Hij was een bondgenoot van God op zo'n innige wijze als een Vader met Zijn zoon. Vanzelf moeten we het niet zo opvatten dat Adam in een Persoonlijke vereniging met God leefde. Dat is alleen een eigenschap van God de Zoon. De Zoon is het ongeschapen Beeld van God de Vader. Adam was een geschapen beeld, een zichtbaar beeld van God. De geschapen afspiegeling van de aanbiddelijke, onzienlijke God. Bovendien was Adam in dit opzicht een type van Christus, een voorbeeld van Hem Die in de wereld komen zou, zegt Paulus in Rom. 5:14. Dit is de diepe inhoud van ons onderwerp. Moest het gemis hiervan onze ziel niet met heimweenaar onze Schepper vervullen?

'**In** Gods beeld' legt dus eigenlijk de nadruk op hetgeen *in God is*, en waarin de mens mag delen; vergelijk Joh. 17:21. **Naar** Gods beeld ziet meer op de gaven die *God in de mens schiep*, zoals kennis, gerechtigheid en heiligheid. Gods beeld behoort dus bij zijn voortreffelijke menselijke natuur.

Niet alleen wordt er gesproken over de schepping naar Gods beeld, maar de bijbel zegt ook dat Adam naar Gods **gelijkenis** geschapen is. Dat heeft z'n reden. Het wordt er als verduidelijking bijgevoegd. Het beeld is en blijft **een vergelijking**. Een andere tekst waarin *gelijkenis* een verklaring van *beeld* is, treffen we aan in het tweede gebod: "Gij zult u geen gesneden beeld, noch enige gelijkenis maken", Exod. 20:4.

HET BEELD VAN DE DRIE-ENIGE GOD?

"En God zeide: Laat **Ons**..." Zoals we gezien hebben staat er in het Hebreeuws: *En Goden zeide...* Goden en Ons is meervoud. Hetzelfde staat er in Gen. 5:1 "...maakte Hij hen naar (Hebr. in) de gelijkenis Gods" (Hebr: de gelijkenis Goden). Er is hier sprake van de Drie-enige God. Ook wel het Wezen Gods of de Godheid genoemd. In de Drie-eenheid zijn drie Personen; elk heeft Zijn eigen *Persoons*- eigenschappen. De Vader genereert Zijn Zoon; de Zoon is het Beeld van de Vader en de Heilige Geest gaat uit van de Vader en de Zoon. Deze volmaakte eenheid is niet mededeelbaar. Hetgeen de drie Personen allen deelachtig zijn noemen de godgeleerden Wezen-eigenschappen. Er zijn onmededeelbare eigenschappen, zoals de overalometgenwoordigheid en de alwetendheid. God deelde aan Adam iets mee van Zijn mededeelbare eigenschappen, zoals Zijn liefde, wijsheid en heiligheid. Zo gezien is de mens geschapen naar het beeld van de Drie-enige God.

En toch is het bijbels om te spreken dat de mens in het bijzonder naar het beeld van de Vader is geschapen. De uitdrukking *beeld Gods, gelijkenis Gods* kunnen we vergelijken met Gen. 1:2 'de Geest Gods'. Wordt er met God niet de **Vader** bedoeld? We kunnen het niet zo opvatten alsof de Geest uitgaat van de Drie-enige God. (Dan zou de Geest ook van de Geest uitgaan, wat onbestaanbaar is). Het is God de Vader, Die door de Zoon werkt, Ps. 33:6, en van Wie Beide de Geest uitgaat. Het beeld Gods is dus in de eerste plaats het beeld van de Vader. In Gods werken, zowel in de schepping als in de herschepping houdt God een orde. Ned. Geloofsbel. art.8: "*De Vader is de Oorzaak, Oorsprong en Begin aller dingen, zowel zienlijke als onzienlijke. De Zoon is het Woord, de Wijsheid en het Beeld des Vaders. De Heilige Geest de eeuwige Kracht en Mogendheid uitgaande van de Vader en de Zoon.*"

Met Gods beeld ging nog een grotere Gave gepaard: De Heilige Geest. Het is vanzelfsprekend dat Adam de Geest deelachtig was. Adam deelde in de gemeenschap van de Vader en de Zoon. Hoe zou ooit de Heilige Geest daarvan gescheiden kunnen worden? De Heilige Geest formeerde Adam juist naar Gods beeld. Toen W. Huntington hierover had geschreven werd hij bestreden. In zijn verdediging schrijft Huntington: ('De vernieling des doods door de Fontein des levens', blz. 7) "Ik ben ook niet de eerste die vaststelt dat de Heilige Geest in Adam was. Vier zeer geleerde godgeleerden verklaren hetzelfde, namelijk de geleerde Milton, Dr. Goodwin, Dr. Owen en zelfs Dr. Gill in zijn voorrede over het boek Genesis zegt: Adam zelf had de Heilige Geest".

DE LETTERLIJKE BETEKENIS VAN BEELD EN GELIJKENIS

"En God schiep de mens naar Zijn beeld, naar het beeld Gods schiep Hij hen; man en vrouw", Gen. 1:27. Het Hebreeuwse woord *tsèlem* (zelem, volgens oude schrijfstijl) wordt 14 keer beeld vertaald en 1 keer evenbeeld, volgens Trommius. In modern hebreeuws: (even)beeld, vorm. *Tsèlem* is waarschijnlijk verwant aan 'tseel', wat schaduw betekent, een schaduwbeeld.

"...Maakte Hij hem naar de gelijkenis Gods", Gen 5:1. Het Hebreeuws 'demoet' komt 25 keer voor in de bijbel. 22 keer is het vertaald door gelijkenis, 3 keer door gelijk(heid). Het is afkomstig van het werkwoord *damaah* = lijken op, schijnen.

Hieruit is het duidelijk dat God het grote Voorbeeld is en wat Hij in de mens schiep is iets wat op Hem lijkt. Het wordt in de bijbel met een voorbeeld van aardse vaders verduidelijkt. In Gen. 5:3 staat dat Adam een zoon gewon naar (hebr. in) zijn gelijkenis, naar (hebr. in) zijn beeld. De zoon lijkt op z'n vader. Hij heeft dezelfde lichaamstrekken (soms hetzelfde karakter) en heeft net als zijn vader een onsterfelijke ziel. Zo was Adams verhouding ook tot zijn Maker. Adam was de zoon van God, Lukas 3:38.

GODS BEELD IN ZIEL EN LICHAAM.

Mozes beschrijft Adams schepping terwijl Israël in de woestijn vertoeft. Die mensen hadden in Egypte genoeg afbeeldingen, wandschilderijen e.d. gezien. Ze begrijpen wat Mozes met een beeld bedoelt. Een afbeelding heeft een ondergrond; een schilderij staat op een paneel. Gods beeld ligt in, op de **mens**. In ziel en lichaam. De vraag wordt wel eens gesteld of er bijbels bewijs is dat Gods beeld ook in Adams lichaam bestond. Ja, **Adam**, dat wil zeggen: de **mens** is beelddrager. De naam 'adam' is immers ontleend aan z'n lichaam en niet in de eerste plaats aan zijn ziel. Dit is misschien een zwak argument. Er zijn meer bewijzen. Het blijkt o.a. uit de volgende teksten.

"En de Heere God had de mens geformeerd uit het stof der aarde en in zijn neusgaten geblazen de adem des levens; also werd de mens tot een levende ziel", Gen. 2:7. De laatste zin mag ook vertaald worden: "Alzo werd Adam tot een levend **persoon**, of, een levend wezen". Paulus haalt deze tekst aan in 1 Kor. 15:45 "De eerste mens Adam is geworden tot een levende ziel; de laatste Adam tot een levendmakenden Geest."

Paulus plaatst hier de levendmaking van Adam tegenover de opstanding van Christus, de Tweede Adam. Toen de Heere Adam uit een handje stof maakte was zijn lichaam zonder leven. Het is niet goed om te zeggen dat hij 'nog' dood was, want z'n lichaam had nog geen leven gekend. Op dat moment had hij het beeld Gods niet. Adams lichaam werd levend door Gods adem, het geblaas van de Heere God.

Laten we voor de duidelijkheid eens een vergelijk maken tussen Adam en Christus. In een zekere zin lag ook het heilige lichaam van Christus roerloos in het graf, als in de handen van Zijn Vader. De Vader zond Zijn Heilige Geest in Hem tot Zijn levendmaking. Maar er volgt meer. Christus als de Middelaar is geworden tot een **levendmakende** Geest. Christus maakt Zijn mystieke lichaam, de kerk, levend. En dat is zo'n groot voorrecht. Want toen Adam het beeld verloor -en dus ook de Heilige Geest- werd z'n lichaam aards en aan de dood onderhevig. Maar door de herschepping krijgen de uitverkorenen in Christus de Geest terug. Door de levendmakende Geest van Christus zal ons lichaam -als we oprecht in Christus geloven- eens aan het verheerlijkte lichaam van Christus gelijkvormig worden. Paulus noemt dat een geestelijk lichaam, 1 Kor. 15:44. En zal Gods beeld daarin niet schitterend uitstralen?

Nu nog even aandacht voor de schepping van onze ziel. Onze ziel is een onsterfelijke geest, van God afhankelijk, maar oorspronkelijk met een vrije wil en met een zelfstandig bestaan. De Heere schiep Adams lichaamsadem en ziel gelijktijdig. In het hebreuws staat er letterlijk in Gen. 2:7: "en in zijn neusgaten geblazen den adem **der** levens", in 't meervoud. Misschien wijst dat op een dubbel leven: het natuurlijk leven en het geestelijk leven in Gods gemeenschap. Wat onze ziel voor het lichaam is, dat was Gods Geest voor de ziel. Dat laatste verloor Adam, het eerste behield hij.

Waar de grens precies ligt tussen onze ziel en ons lichaam, tussen b.v. ons verstand en onze hersens, kunnen we aan de filosofen over laten. Dit is duidelijk, dat onze ziel een

altijd durend denkvermogen bezit. Ook na onze dood! Maar ons oorspronkelijk denkvermogen, werkzaam in Gods gemeenschap, zijn we kwijt. Wat we overgehouden hebben is -om het zo eens te noemen- een natuurlijk denkvermogen. En dat is nog een groot voorrecht. Daardoor zijn we in staat om aan God te denken en over Hem te spreken. Dat kunnen dieren niet. Maar we moeten er gelijk aan toevoegen dat ons denkvermogen van nature vijandig is tegen God.

WAT BEHOORT BIJ GODS BEELD?

De oude theologen spreken over Gods beeld in engere en ruimere betekenis. Zij leiden Gods beeld in Adam af van teksten uit het N.T. die spreken over de wedergeboorte naar Gods beeld. O.a. "En de nieuwe mens aandoen, die naar God geschapen is, in ware rechtvaardigheid en heiligheid", Efeze 4:24. Zoals we al gezien hebben is de *waarheid* ook een wezenlijk bestanddeel van Gods beeld. Wat we niet zo moeten opvatten alsof het beeld uit delen bestaat, het is een **éénheid**. Een ander voornaam aspect van Gods beeld is God, Zijn Schepper te kennen. "De nieuwe mens die vernieuwd wordt tot kennis, naar het evenbeeld Desgenen die hem geschapen heeft", Kol. 3:10. Die de Heere kent bemint Hem. "God is liefde", zegt Johannes. Misschien kunnen we zeggen dat de liefde het voornaamste is van Gods beeld. Samenvattend: Gods beeld is het geestelijk, eeuwig leven in de gemeenschap van de Drie-enige God; dat is Hem te kennen, te beminnen en in heiligheid te leven. In een ruimere betekenis hoort er bij dat Adam als Verbondshoofd was geschapen en tevens als stamhoofd van de mensen en als koning over de aarde.

ADAM ALS STAMVADER EN VERBONDSHOOFD

Adam is als stamvader geschapen. Dit is uniek in de schepping. De engelen werden tegelijk geschapen in verschillende rangen en orden, onder gezag van de Zoon van God. De dieren werden paarsgewijs geschapen met de kracht om voort te telen. Eén paar bracht miljoenen anderen voort. Adam was méér. Uit hem werd de vrouw geschapen en zo is dus alle menselijk leven uit hem. Hij vertegenwoordigde al zijn nakomelingen. Paulus leert dit in Romeinen 5, met name vanaf vers 12. Wij waren/zijn **in** hem. In hem, door hem en met hem dienden en eerden wij onze God en bezaten wij Gods beeld. Als Paulus op de Areopagus over God onze Schepper spreekt zegt hij: "Want in Hem leven wij en bewegen ons en zijn wij; want wij zijn ook Zijn geslacht", Hand. 17:28,29. Nu, een afspiegeling, een gelijkenis van dit Hoofdschap Gods waaronder wij leven, legde onze Schepper in Adam.

Adam als hoofd van de mensheid was nog méér. Hij werd direct na zijn schepping ons verbondshoofd die al zijn nakomelingen vertegenwoordigde. De Heere kwam met Adam in een innige overeenkomst of verbond. "En de Heere God gebod de mens, zeggende: Van allen boom dezès hofs zult gij vrijelijk eten; maar van den boom der kennis des goeds en des kwaads, daarvan zult gij niet eten; want ten dage als gij daarvan eet, zult gij den dood sterven", Gen. 2:16,17. Adam begreep dit gebod. Uit volmaakte liefde tot Zijn God bewilligde hij er in. De godgeleerden noemen deze overeenkomst het werkverbond. Zo werd Adam een type van Christus. "...welke een voorbeeld is Desgenen, Die komen zou", Rom. 5:14b. Christus het Hoofd van een veel beter verbond. Vanzelf gold dit hoofdschap van Adam hem alleen en niet Eva.

Het is misschien te sterk uitgedrukt dat Adams hoofdschap bij Gods beeld behoorde, maar het staat er in elk geval niet los van. Ja, omdat de mens in een stamvader naar Gods beeld geschapen werd, en in een hoofd werd inbegrepen, *kan hij alleen in een Verbondshoofd herschapen worden*. "Want gelijk zij allen in Adam sterven, also zullen zij ook in Christus allen levend gemaakt worden", 1 Kor. 15:22.

ZIJN DE ENGELEN NAAR GODS BEELD GESCHAPEN?

Dat lijkt een vreemde vraag. De kanttekenaars van onze statenbijbel waren die mening toegedaan. "En de engelen, die hun beginsel niet bewaard hebben", Judas vers 6. De kanttekening: "Dat is hun *eerste staat* in welke zij naar Gods **evenbeeld** geschapen en in de hemelse gelukzaligheid met de goede engelen gesteld waren, Joh. 8:44; of hun *oorsprong, heerschappij*; want het griekse woord betekent al die drie dingen".

F. Burmannus Sr., een knap theoloog van de Coccejaanse richting, zegt over Gen. 1:26 "God stelde de mens in 't midden van de schepselen als een levend, sprekend en verstandig beeld van Hemzelf om Hem te representeren op de aarde, gelijk de heilige engelen die óók Zijn beeld dragen, boven in de hemel zijn."

Ds. G. H. Kersten denkt daar anders over volgens de "Geref. Dogmatiek", deel I, blz. 217:

"Sommigen van onze godgeleerden spreken van een schepping der engelen naar Gods beeld. De Schrift meldt dit echter niet. Wel noemt ze de engelen kinderen Gods, Job 1:6, 38:7. Moge deze benaming enigszins heenwijzen naar een afspiegeling van Gods beeld, in de zin als de mens beelddrager Gods was, kan dit van de engelen evenwel niet gezegd worden."

Het is duidelijk dat engelen in Gods gemeenschap leven en hun Schepper kennen en beminnen. Ook oefenen ze soms heerschappij op aarde, Gen. 3:24, Jes. 37:36. Maar ze hebben geen *lichaam* waarin Gods beeld zichtbaar wordt en tastbaar is. En als ze naar Gods beeld geschapen waren zouden ze ook niets verschillen van de *zielen* van Gods kinderen in de hemel. Engelen en gelovigen dienen wèl dezelfde Heere, maar hebben niet dezelfde natuur en doen niet hetzelfde werk. "Zijn zij niet allen gediensige geesten, die tot dienst uitgezonden worden om dergenen wil, die de zaligheid beërven zullen?", Hebr. 1:14. Engelen zijn knechten, de gelovigen zijn kinderen. Adam was "een weinig minder gemaakt dan de engelen", Ps. 8:6. Door de herschepping in Christus, de Tweede Adam, zijn Gods kinderen in sommige opzichten een weinig méér dan de engelen, Hebr. 2: 5-13. Waarvan meer in hoofdstuk 3.

De engelen worden als vrijwillige knechten tot een voorbeeld gesteld voor de gelovigen opdat ze zich in de gemeente als waardige beelddragers gedragen. Anders trekken de engelen zich terug. Paulus leert dit in 1 Kor. 4:7-10. "Want de man moet het hoofd niet dekken, overmits hij het beeld en de heerlijkheid Gods is, maar de vrouw is de heerlijkheid des mans....daarom moet de vrouw een macht op het hoofd hebben, om der engelen wil." Engelen zijn tegenwoordig in de gezinnen van de gelovigen en in de gemeente. Ze buigen onder het gezag van Christus. Dat behoort Gods volk in de gemeente ook te doen. Mannen en vrouwen die in Christus geloven zijn in Hem één; er is geen onderscheid. Beiden zijn aan Christus onderworpen. Maar in het huwelijks- en gemeentelven is er wel sprake van gezagsverhouding. De man is het hoofd van de vrouw omdat Eva uit Adam geformeerd is. Adam was niet alleen het beeld, maar ook de heerlijkheid Gods. 'De heerlijkheid Gods' betekent dat Adam Goddelijke heerschappij

en gezag uitstraalde over zijn vrouw. Op de eerbiediging van deze regel zien engelen toe.

Laten we nog opmerken dat Christus op een veel heerlijker wijze gezag uitstraalt over Zijn beminde bruidskerk. De engelen bewonderen Christus daarover vanwege zijn trouw aan mensen die zó dikwijls zondigen. Als wij daar deel aan hebben, zou het ons hart niet in liefde doen ontbranden?

OUDE SCHRIJVERS OVER GODS BEELD

Joh. Calvijn

"...Een volkomen beschrijving van het beeld Gods kan nergens beter uit vernomen worden, als uit de wederoprichting van de verdorven natuur des mensen.... Dat het beeld Gods zich uitstrekt tot de gehele voortreffelijkheid en waardigheid van des mensen **natuur**.... waaronder begrepen wordt alles wat tot het geestelijk en eeuwig leven behoort." Institutie, boek 1 hfd. 15, par. 3.

De Heidelberger catechismus

De catechismus drukt zich hierover wat kernachtiger uit dan Calvijn.

"Vraag 6. Heeft dan God de mens also boos en verkeerd geschapen? Antwoord. Neen Hij; maar God heeft de mens goed en naar Zijn evenbeeld geschapen, dat is, in ware rechtvaardigheid en heiligheid, opdat hij God zijn Schepper recht kennen, Hem van harte liefhebben en met Hem in de eeuwige zaligheid leven zou, om Hem te loven en te prijzen."

"Vraag 7. Vanwaar komt dan zulken verdorven aard des mensen?"

Uit de val en de ongehoorzaamheid van onze eerste voorouders, Adam en Eva in het paradijs, waar onze **natuur** also verdorven is geworden, dat wij allen in zonden ontvangen en geboren worden."

Fr. Burmannus Sr. over Genesis 1:26.

Waarin bestond dan dit beeld Gods?

In zijn ruimte begreep het drie delen: de **natuur** des mensen, de *gaven* der natuur en dan de *heerschappij*.

De natuur was naar de ziel onsterfelijk, gelijk God een Geest is, Joh.4:24, en onverderfelijk.

De gaven van de natuur waren kennis, gerechtigheid en heiligheid; **in** welke de mens geschapen was, zodat zijn ziel was als een spiegel van de wet; gelijk de wet een spiegel is van God en Zijn heilige natuur. In deze gaven der natuur bestond inzonderheid het beeld Gods, Pred. 7:29; Efeze 4:23,24; Kol. 3:10.

Ook naar zijn gehele persoon had hij de gave der onsterfelijkheid.

Eindelijk zette God de mens gelijk als een kroon op in de heerschappij over al de beesten, die hem als hun heer erkenden en als een homagie deden (hulde toebrengen). Waartoe hij mede begaafd was met een verheven lichaam vol autoriteit, in hetwelk was als een afschijnsel van dat inwendige beeld Gods; gelijk daarom 'die 's mensen bloed vergiet' gedood word, omdat 'de mens naar Gods beeld gemaakt is', Gen. 9:6. Welks beeld in de doodslag des lichaams gebroken wordt (verkort citaat blz. 26).

M. Polus, Engels bijbelverklaarder, over Genesis 1:26.

Vraagt men waarin Gods beeld in de mens bestaat?

1 In de gehele mens, zo in de gezegendheid van zijn staat, als in de heerschappij over de schepselen.

2 Het blinkt zelfs uit in het lichaam, door de majesteit van 's mensen gelaat en de verhevenheid van zijn gestalte, die naar de hemel gericht is, daar andere schepsels door hun wijze van zien de geringheid en laagheid van hun natuur te kennen geven. Een zaak die de heidenen zelfs hebben opgemerkt.

3 Gods beeld bestaat en schijnt voornamelijk door in de ziel van de mens: **a** Wegens derzelve **natuur** en zelfstandigheid, zijnde als God geestelijk, onsterfelijk, onzichtbaar, enz. **b** Door derzelve vermogens en bekwaamheden, zoals redelijk denkvermogen, verstand, en vrijheid in kiezen en werken. **c** In de zonderlinge begaafdheden waarmee God dezelve heeft versierd, zoals kennis, rechtvaardigheid en heiligheid, waarin Paulus Gods beeld voornamelijk stelt, Efeze 4:24 en Kol 3:10.

AUGUSTINUS-LUTHER-KOHLBRUGGE

Dr. A. Comrie doet in zijn Catechismusverklaring (pag. 117) een opmerking dat er verkeerde begrippen waren bij sommige Hervormde godgeleerden "zonder de Lutherse thans te noemen". Dat verdient onze opmerking. Er waren volgens Comrie godgeleerden die ontkenden dat "*het geestelijk wezen der ziel tot Gods beeld behoort*". *Ze ontkenden dus dat Gods beeld behoorde tot de menselijke natuur. Ze vergeleken de mens bij een paneel, Gods beeld bij het schilderij wat er op geverfd is. De Lutherse dachten er anders over. Luther beschreef zijn visie op Gods beeld inniger dan Calvijn. Calvijn en velen die hem volgden, legden de meeste nadruk op de geestelijke gaven die de menselijke natuur deelachtig was. Luther, in navolging van Augustinus ging verder.*

AUGUSTINUS leerde: "Het Woord, de Zoon, is geheel (identiek) met het beeld Gods, omdat Hij eenswezens met de Vader is. De mens is echter *geschapen* en opgenomen in het beeld Gods en hij bezit daarom die identiteit (gelijkheid) niet. De mens is gelijkenis van het beeld Gods, zoals staat in Gen. 1:26. Hij weerspiegelt als gelijkenis de heerlijkheid van de Zoon, Die Zelf aan de Vader gelijk is. Zoals de ziel het leven van het menselijk lichaam is, zo is het beeld Gods het leven van de menselijke ziel. De ziel is dus nimmer goddelijk, maar zij ontvangt haar leven uit het beeld Gods. Zij mag daarin delen. Daarom is de binnenruimte van de ziel ook eindeloos en onbepaald. De ziel weidt in het beeld Gods als in een eeuwige volheid."

Dr. M. LUTHER: "Ik vat het beeld Gods zo op, dat Adam daar wezenlijk deel aan gehad heeft, en dat hij God niet alleen gekend en geloofd heeft in Zijn goedheid, maar dat hij ook een echt goddelijk leven geleid heeft, dus dat hij zonder vrees voor de dood en voor elk gevaar geweest is en in Gods genade zijn genoegzaam deel had, zoals aan Eva te zien is, als zij met de slang zonder een spoor van angst spreekt, zoals wij met een schaap of een hond. In het beeld Gods leven is leven zoals God Zelf leeft .. Daarom is het beeld Gods een treffelijk ding geweest, waarin besloten lag: eeuwig leven, eeuwige zekerheid en alle goeds."

Dr. H. F. KOHLBRUGGE. "Gods beeld moet men zien als iets wezenlijks van de Drie-enige God; als de meest innerlijke vorm van Zijn liefde als de innerlijke wijidheid

en ruimte van Zijn eeuwige goedheid, als het ongeschapen eigen leven Gods. Bij de schepping van de mens daalt dat eeuwige, ongeschapen, innerlijke, eigen leven Gods neer en neemt de mens er in op. Zoals Mozes in de wolk van Gods heerlijkheid inging, Exodus 24:15, enz."

Zie voor de visie van Augustinus, Luther en Kohlbrugge: Dr. W. Aalders 'Het beeld Gods in Kohlbrugge's theologie'. (H. F. Kohlbrugge; zijn leven, zijn prediking, zijn geschriften.)

SAMENVATTING

Zoals we gezien hebben beschouwden de gereformeerde theologen **de menselijke natuur -ziel en lichaam- als onderwerp van Gods beeld**. De Roomse kerk leerde dat Gods beeld iets was wat de mens *boven* zijn natuur had. Door de val verloor de mens het beeld, maar zijn natuur bleef hetzelfde. Zo ontkent de Roomse leer eigenlijk de **erfsmet**, de totale verdorvenheid.

De Lutherse theologen leren de schepping van de mens **in** Gods beeld. Door de zondeval viel hij uit Gods beeld, zodat er in de mens niets van het beeld overbleef. De gereformeerde theologie stelt dat de mens het beeld in 'engere zin', dat is het leven in Gods gunst verloor, maar het beeld in ruimere betekenis bleef behouden. Dat blijkt uit Gen. 9:6, Jac. 3:6 en Hand. 17:28,29. Er wordt van de mens na de val gesproken dat hij naar Gods beeld geschapen is en dat hij van Gods geslacht is. De Ned. Geloofsbel. art. 14 "De mens heeft niets anders overgehouden dan kleine overblijfsels daarvan."

De Christelijke Encyclopaedie [Dl. I, Beeld Gods] maakt een diepzinnige opmerking over Gods beeld: "De Gereformeerde kerk en theologie hebben altoos geleerd dat 'geschapen te zijn naar Gods beeld en gelijkenis' uitdrukking is voor het *wezen* van de mens.... Wij onderscheiden bij de mens tussen zijn wezen en natuur. Het wezen geeft aan *wat* de mens is, de natuur *hoe* hij is." Volgens deze visie verklaart men verder dat het *wezen* van de mens ongeschonden is gebleven, maar zijn *natuur* is door de val verdorven. De theologen die dit schrijven zijn uit de school van Dr. Kuyper. Filosofisch gezien hebben ze hierin wel een doel voor ogen gehad, maar onze oude Gereformeerde theologen hebben niet zo spitsvondig over Gods beeld gesproken. Als zij over de *natuur* van de mens schreven bedoelden ze m.i. zijn wezen en zijn natuur. Die zijn een geheel. De complete menselijke natuur in de staat de rechtvaardigheid is: ziel en lichaam naar Gods beeld geschapen. Door het verlies van Gods beeld is ons wezen -*wat* de mens is- incompleet geworden. Dit behoren we vast te houden, anders gaat de filosofie heersen over de waarheid. *Wij moeten terug naar de eenvoudigheid die in Christus Jezus is.*

Dr. Kohlbrugge's visie komt in hoofdzaak hierop neer: Gods beeld is niet in de mens, maar de mens is **in** Gods beeld geschapen, evenals de wedergeborene **in** Christus herschapen wordt. In wezen verschilt dit niet van de gereformeerde theologen die leren dat de mens **in** Gods gemeenschap geschapen is.

Dr. Kohlbrugge's visie, of zijn woordgebruik gaf misschien aanleiding dat zijn inzicht niet goed werd begrepen. Althans niet goed werd overgenomen door enkele volgelingen, o.a. door Prof. Böhl te Groningen, een kleinzoon van hem. Die vatte het zo op dat Adam in Gods beeld geschapen is evenals een mens in 't licht staat. Door de zonde viel hij eruit maar z'n menselijke natuur bleef ongeschonden, zoals een mens uit

het licht in de duisternis gaat. Zo ontkent men de totaal verdorven natuurstaat van de mens. Héél anders leerde Kohlbrugg

H O O F D S T U K 2

HET VERLIES VAN GODS BEELD

DE ZONDEVAL

Het is onmogelijk om de diepte en de uitgestrektheid van de val te beschrijven. De zonde is een schending van de heilige Drie-eenheid en van Zijn gelijkenis in de mens. Zodra Adam ongehoorzaam werd, trok Gods Geest zich terug en werd hij een prooi van Satan. Die diepte kunnen wij niet peilen. Die onbekeerd sterft zal de ondragelijke pijn er eeuwig van ondervinden in de hel. De Heere Jezus peilde de diepte van de zondeval in Gethsémané, toen Zijn zweet als grote bloeddruppels op de aarde viel. Hij leed voor de zonde(val) aan het kruis, waar Hij uitriep: "Mijn God, Mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten?" Hierdoor kunnen wij weer uit de diepte gered worden.

We moeten er ons over verwonderen dat Mozes de val zó eenvoudig beschrijft. Hij schrijft in Gen. 3:6 van Adam: "en hij at". Direct daarop volgt in vers 7: "Toen werden hun beider ogen geopend, en zij werden gewaar, dat zij naakt waren". In het hebreuws staan die teksten aan elkaar: "En hij at *en* hun beider ogen werden geopend, enz.". Eerst at Eva, daarna gaf ze Adam en pas toen zagen ze beiden dat ze naakt waren. Eva zag dat niet direct. Pas toen Adam, het verbondshoofd, had gegeten. De gewaarwording dat Adam en Eva naakt waren heeft een diepere betekenis dan we bij oppervlakkig lezen denken. In volmaakte liefde en zuivere heiligheid wordt geen naaktheid gevoeld. Ze verloren het kleed van hun onschuld. In het Hebreeuws wordt *naakt* sterker uitgedrukt dan in Gen. 2:25 waar hun naaktheid vóór de val wordt beschreven. Onze kanttekenaars zeggen in *noot* 16: Versta niet zozeer de ogen van het lichaam waardoor zij hun schaamte zagen, als wel die des geestes waardoor zij gevoelden hun zonde en hun straf die ze over zich en hun nakomelingen gebracht hadden, zijnde daarvan in hun geweten overtuigd."

Daarna bedekken Adam en Eva zich met vijgenboombladeren. De Heere is van hen geweken. De onmiddellijke kennis van God is weg. Vervolgens komt de Heere in de hof en maakt zijn ongenoegen bekend door een (sterke) wind. Onze eerste ouders beefden van benauwdheid. Daarop toont de Heere Zijn neerbuigende goedheid en gaat met onze eerste ouders onderhandelen. Hij overtuigt hen van hun schuld en openbaart de overwinning op de duivel door de belofte van het Vrouwenzaad. Vervolgens houdt God als het ware opnieuw een samenspraak om de mens uit het Paradijs te verdrijven.

IS DE MENS ALS GOD GEWORDEN?

"Toen zeide de Heere God: Zie, de mens is geworden als Onzer een, kennende het goed en het kwaad! Nu dan, dat hij zijn hand niet uitsteke en neme ook van den boom des levens en ete en leve tot in eeuwigheid. Zo verzond hem de HEERE God uit den hof van Eden om den aardbodem te bouwen, waaruit hij genomen was", Gen. 3:22,23. De bedoeling van 'de mens is geworden als Onzer een' wordt verschillend uitgelegd. Laten we proberen iets ervan te zeggen zonder andere inzichten te veroordelen.

Toen de slang Eva verleidde om van de boom der kennis van goed en kwaad te eten, loog hij haar voor: "gij zult als God wezen, kennende het goed en het kwaad", Gen. 3:5b. De duivel bedoelt daar dit mee: Als je van die boom eet dan word je als God, helemaal zelfstandig. Dan ben je van het proefgebod af. Je bent helemaal vrij en niet langer onder de autoriteit van God. Je bent evenals de Wetgever Die het goed en kwaad onderkent, dwz. *Iemand die zelf uitmaakt wat goed en kwaad is*. De Heere weet wel dat je dan niet zult sterven, maar dan ben je juist als God, onsterfelijk. Want je kunt toch ook direct gaan eten van de Boom des levens? Dan blijf je toch in elk geval levend. Eva kijkt nog eens naar die boom en ziet dat die begeerlijk is om verstandig te maken. Dat betekende niet (alleen) dat het een lekkere vrucht was, maar de begeerte om zo verstandig als God te zijn welke tegelijk in haar op. Daarop at zij en plukt nog een vrucht af voor Adam.

Nu, als de Heere dan daarna zegt: "De mens is geworden als Onzer een", kan het bijna niet anders opgevat worden dan wat wij gewoonlijk zeggen: 'Hij is zogenaamd als ons'. Of, de Heere bedoelt: "De mens *begeerde* als Ons te worden". Goed en kwaad te kennen zoals God dat kent, wil zeggen: als soeverein Rechter over goed en kwaad te oordelen. Echter, dat is een Goddelijke eigenschap. Die wetgeversmacht kwam Adam en Eva niet toe. Door de zonde leerden ze het goede niet kennen als God, maar verloren alles goeds. En het kwade als God te kennen, *te beoordelen*, kregen ze ook niet. Ze leerden het kwade kennen door het *te bedrijven*. Daar ligt het grote verschil. Door de kennis van zonde te bedrijven werden ze eerder als de duivel. Misschien dat de vertaling zou kunnen luiden: "de mens *wilde* worden als Onzer een". Althans, het komt wel eens voor dat *willen* in het Hebreeuws niet uitgedrukt wordt maar het door de Statenvertalers wordt ingevoegd om de kracht van de Hebreeuwse uitspraak te verduidelijken. Zoals Ezech. 13:20, 21:3, 26:3; Nahum 3:5. Spreuken 29:21: "Als men zijn knecht van jongs op weeldig houdt, hij zal in zijn laatste een zoon *willen* zijn."

De oude kerkvader Ambrosius leerde dat God ironisch of spottenderwijs van de gevallen mens zei: "Ziet, de mens is geworden als Onzer een." Er zijn oude schrijvers die hem navolgden, zoals John Bunyan, J. à Mark, W. à Brakel. Onze kanttekenaars leggen het heel duidelijk uit: "God verwijt hier de mens zijn hoogmoed waardoor hij *meende* God gelijk te zullen worden; en nu integendeel zichzelf en al zijn nakomelingen in de grootste ellende en versmaadheid gebracht had".

BEELDDRAGER VAN GOD NA DE VAL?

De Heere zegt tot Noach: "Wie des mensen bloed vergiet, zijn bloed zal door de mens vergoten worden; want God heeft de mens naar Zijn beeld gemaakt", Gen. 9:6. Als de mens geen beeldrager meer was zou de Heere zo'n streng -maar heilzaam- gebod niet gegeven hebben. Jacobus (hfd. 3:9) trekt uit hetzelfde motief de conclusie dat wij mensen niet mogen vervloeken: "die naar de gelijkenis Gods gemaakt zijn". Dus, er is een waardigheid in de mens, ook na de val.

De mens verloor in zijn val wel zijn God, maar niet de wetenschap dat er een God is. Vandaar dat we overal op de wereld mensen vinden die God (of een god) dienen, ieder op zijn eigen manier.

De mens verloor Gods zalige gemeenschap en Zijn liefde, maar niet Zijn zorg. "Die een Behouder is aller mensen, maar allermeeest der gelovigen", 1 Tim. 4:10.

De mens verloor Gods Geest, maar niet Zijn huis, de ziel waar de Geest in gewoond had. Hij verloor het geestelijk leven, maar niet z'n natuurlijk leven. Hij verloor zijn gerechtigheid en heiligheid, maar niet z'n consciëntie die op het betamelijke daarvan aandringt. Vandaar zegt Paulus van de heidenen dat ze van nature de wet doen omdat ze die in hun hart hebben, Rom. 2:14, 15.

Adam verloor ook zijn hoofdschap als stamvader niet, maar hij was geen vader meer die heilige kinderen kon voortbrengen. Hij verloor ook zijn gezag niet over z'n vrouw, maar miste de kracht om in zuivere harmonie te leven. Dat bleek al dadelijk omdat hij de schuld op Eva stak. Zij verloren ook niet alle liefde, want de natuurlijke liefde kan groot zijn onder de mensen. Maar op de prachtige huwelijksroos kwamen doornen.

Adam en Eva verloren hun koningschap om de schepping namens God te besturen, maar ze verloren niet alle gezag en heerschappij. Gelukkig dat ze een bepaald gezag bleven behouden, anders zouden de leeuwen, de tijgers en de beren ogenblikkelijk op hun prooi gesprongen zijn om ze te verslinden. Maar dat kon vanzelf niet want er moesten miljoenen kinderen van God geboren worden.

De mens verloor dus Gods beeld wat als 't ware op z'n ziel geschilderd was, maar hield het paneel over waarop je kan zien dat er iets van God geweest is. Van daar dat zelfs heidense dichters gezegd hebben: "Wij zijn ook Zijn geslacht", Hand. 17:28. En wat nu onze val zo vreselijk maakt is dat de duivel in de plaats van God gekomen is. Is er nu een ongelukkiger mens te bedenken dan een onbekeerde zondaar of zondares? Nu is het wel een heel groot voorrecht dat de Heere Zijn algemene genade aan de mensen heeft gegeven. Daarom is er sprake van goed doen in 't huiselijk, kerkelijk en maatschappelijk leven. Alle beschaving die er in de wereld is, alle levensgewoonten die overeenkomen met de bijbel is een vrucht van Gods algemene genade. Maar als die algemene genade verzondigd en tegengestaan wordt en de Heere Zich onttrekt, dan komt het wel duidelijk uit wat wij van nature zijn: een kind des duivels. Maar gelukkig, er is nog wat anders ook. De Zoon van God is op de aarde gekomen om de werken van de duivel te verbreken. Jezus werd als een kind van de duivel beschouwd. Ja, nog erger: Ze zeiden van Hem dat Hij door Beëlzebul, de aanvoerder van de duivels gedreven werd! Omdat Jezus Zich zo diep vernederde kunnen beeld dragers van de Satan weer beeld dragers van God worden.

WANNEER WORDT DE ZIEL GESCHAPEN?

Voordat we naar het volgende hoofdstuk overgaan proberen we eerst deze vraag te beantwoorden. Adams lichaam werd uit het stof geschapen, Eva uit Adams rib, maar Adams ziel door het 'blazen van God' in zijn neusgaten, Gen. 2:7. God schiep de ziel uit niets. Onze lichamen worden op een wonderlijke manier 'geschapen' door voortplanting. En het wordt algemeen aanvaard dat de Heere de ziel in ons lichaam schiep vóór de geboorte. Maar Hij onthoudt Zijn beeld, het geestelijk leven, eraan.

Sommigen denken dat de ziel geschapen wordt als de moeder voor 't eerst de baby voelt bewegen. Ongetwijfeld moeten we het tijdstip wat vroeger plaatsen.

Anderen denken dat de ziel tegelijk geschapen wordt bij de samensmelting van de geslachtscellen. Die visie is de laatste jaren verbreid in verband met de bestrijding van abortus. Het is heel goed mogelijk, maar misschien is het toch te vroeg gesteld. Salomo zegt: "Gelijk gij niet weet welke de weg des winds zij, of hoedanig de beenderen zijn in de buik van een zwangere vrouw, alzo weet gij het werk Gods niet, Die het alles maakt", Pred. 11:5.

Salomo voelde de wind, maar wist niet welke weg, welke koers ze gaat maken. Een moeder voelt het kind, maar de hoedanigheid, het geslacht, dat weet ze niet. (We hebben het nu niet over moderne technieken). Salomo concludeert daaruit dat wij Gods werk niet tot het uiterste kunnen uitvinden. De Heere Jezus leert hetzelfde over de wedergeboorte, in Johannes 3.

De oude schrijvers zijn unaniem van mening dat de ziel vóór de geboorte geschapen wordt. Een bewijs daarvan is Johannes de Doper die van blijdschap opsprong in de buik van Elizabeth toen Maria -de moeder van Zijn Verlosser- haar groette.

HOOFDSTUK 3

DE HERSCHEPPING NAAR GODS BEELD

CHRISTUS NAAR ZIJN GODHEID HET BEELD VAN DE VADER

'De mens werd in Adam volmaakt doch valbaar geschapen. Hij is herstelbaar gevallen en wordt in Christus onvalbaar hersteld'. Zo werd het vroeger wel eens uitgedrukt. We hebben al gezien dat de mens in een verbondshoofd is gevallen. Nu eist de rechtvaardigheid van God dat wij alleen door een Verbondshoofd hersteld kunnen worden. Maar wie is daartoe in staat? Geen mens, geen engel, ja niemand van de schepsels. De Drie-enige God heeft Zelf een mogelijkheid geopend in de eeuwige Vrederaad. In de bijbel maakt de Vader Zich bekend in Zijn verkiezende liefde en eeuwig voornemen. De Zoon van God wilde Mens worden, door de menselijke natuur te verenigen met Zijn Goddelijk Persoon. Christus, ons Verbondshoofd is in Zijn Goddelijke natuur het Beeld van de Vader. In Zijn menselijke natuur is Hij naar Gods beeld geschapen.

Laten we proberen om het toe te lichten. Om met het eerste te beginnen.

Paulus zegt van Christus: "Dewelke het Beeld is des onzienlijken Gods, de Eerstgeborene aller creatuur, Kol. 1:15. Het Griekse woord *eikoon* betekent volgens het woordenboek: beeld, afbeelding, vergelijking. De kanttekening legt de betekenis heel duidelijk uit: 'Christus wordt hier zo genoemd ten aanzien van Zijn eeuwige geboorte van de Persoon des Vaders, eenswezens met de Vader; en ook ten aanzien dat Hij mens geworden is; zodat God in Hem en door Hem Zijn eigenschappen namelijk Zijn wijsheid, goedheid, rechtvaardigheid en almacht, voor onze ogen als afbeeldt'. Zie ook kanttek. Hebr. 1:3 en 2 Kor. 4:4.

Ook in Hebr. 1:3 wordt duidelijk gesproken dat Christus naar Zijn Goddelijke natuur het Beeld van de Vader is: "Alzo Hij is het afschijnsel Zijner heerlijkheid en het uitgedrukte Beeld Zijner zelfstandigheid". Christus is naar Zijn Goddelijke natuur het **Afschijnsel** van de Vader. Door Zijn menswording werd Hij dat zichtbaar. [Daarom zegt Jezus: "Die Mij gezien heeft, die heeft den Vader gezien", Joh. 14:9a]. **Het uitgedrukte Beeld** van Zijn Zelfstandigheid, of van Zijn Wezen' komt in het Grieks maar één keer voor. Het Griekse woord *charakter* betekent volgens het woordenboek: afbeelding, afdruk, kenmerk, aard, karakter. Dus, om het in eenvoudige woorden te zeggen: Christus, -God en Mens-, heeft hetzelfde karakter als Zijn Vader. De Vader is niet strenger en de Zoon is niet barmhartiger. "Ik en de Vader zijn Eèn", Joh. 10:30.

Onder de godgeleerden werd de vraag wel eens gesteld of Christus alleen het Beeld van de Vader is, of ook van de Drie-enige God. Wij kunnen natuurlijk nooit zeggen dat Christus het Beeld van Zichzelf is. En het is onbijbels om te zeggen dat Hij naar Zijn Godheid het Beeld van de Heilige Geest is. Maar naar Zijn mensheid ligt dat anders. Christus heeft Zich geopenbaard als Middelaar, God en mens. Wij mogen Hem in onze menselijke gedachten niet vaneen scheiden. Daarom zegt Ds. B. Smytegelt: 'Christus is het Beeld van de Drie-enige God omdat de ganse Godheid in Hem te zien is: 1e In Zijn Goddelijke natuur is Hij Gods Zoon. "Al Mijn Goddelijke Namen, eigenschappen, werken en eer zijn in U, Mijn Zoon". 2e Als Middelaar, God en Mens in één Persoon: De Vader was in Hem te zien en Hij had de Heilige Geest ontvangen zonder mate'. 'Een woord op zijn tijd', dl.1, blz 499.

CHRISTUS GESCHAPEN NAAR GODS BEELD

Is het uit de bijbel te bewijzen dat Christus naar Zijn menselijke natuur geschapen is naar Gods beeld? Ja, behalve hetgeen we al overdacht hebben spreekt ook Jeremia op een verbloemde manier over Zijn menswording. "Want de Heere heeft wat nieuws op de aarde geschapen: de vrouw zal de man omvangen", Jer. 31:22. Normaal gesproken omvangt de vrouw haar kind, al voor de geboorte. Hier schijnt de nadruk te vallen op een **màn**. In 't Hebreeuws staat *kèwer*; het betekent eigenlijk een sterk man, afkomstig van 'sterk worden'. (Hetzelfde Hebreeuws staat er o.a. in Zach. 13:7 "De **Man** Die Mijn Metgezel is".) De bedoeling schijnt te zijn dat een **vrouw** iets doet wat ze van zich zelf nooit kan, en een kind voortbrengt die eigenlijk al een sterke held is. We zouden de betekenis er niet van weten als de uitkomst het niet aangetoond had: de maagd Maria bracht Christus voort zonder toedoen van de man. Er wordt gezegd dat God de Zaligma-ker verwekt heeft, Hand. 13:23. In zekere zin was Christus' mensheid een nieuwe scep-ping. We moeten dat niet zo opvatten alsof Zijn lichaam uit niets geformeerd werd. Neen, dan zou Jezus buiten het menselijk geslacht staan. Maar zoals Adam geschapen werd uit de aarde, zo werd de Tweede Adam geschapen uit het rode vlees en bloed van Maria. Uit een onreine, kwam een reine, heilige Middelaar voort. Of, zoals een oude kerkvader zegt: 'Het schepsel baarde de Schepper. O. ondoorgrondelijk wonder!' Wat krijgt dat grote waarde als we onze onreinheid leren kennen en betreuren. Hoe dierbaar en onmisbaar wordt Christus dan voor een gelovige!

Misschien denkt iemand: Was het zichtbaar aan Christus dat Hij het Beeld Gods uitstraalde? Ja en nee. Christus droeg de zonden. De zonde van Adam was de Zijne niet door het gewone erven, maar ze werd Hem als Borg en Middelaar toegerekend. Hij nam de gestalte van een Knecht aan en vernederde Zich tot de schandelijke kruisdood. B. van Clairvaux dichtte:

*"Waar is toch Uw almacht thans?
Waar Uw Goddelijke glans?"*

Jezus werd als de grootste zondaar behandeld. "Hij had geen gedaante noch heerlijkheid; als wij Hem aanzagen, zo was er geen gestalte, dat wij Hem zouden begeerd hebben," Jes. 53:2. Maar straalde ondertussen Gods beeld niet duidelijk in Hem uit? O, ja. Zijn liefde, heiligheid, rechtvaardigheid, zachtmoedigheid en alle andere geestelijke sieraad schitterden uit. De gelovigen zoals Simeon, Anna de discipelen zagen dat meer of minder. Daarom beminden ze Hem boven alles.

DE VERNEDERDE EN VERHOOGDE CHRISTUS GELIJKVORMIG

Gods kinderen worden niet zó herschapen naar Gods beeld dat ze meteen volmaakt zijn. Neen, de Heere heeft een orde gesteld. Wij worden eerst gelijkvormig aan de lijdende Borg, daarna aan de verheerlijkte Middelaar. "Want Die Hij tevoren gekend heeft, die heeft Hij ook tevoren verordineerd den beelde Zijns Zoons gelijkvormig te worden", Rom. 8:29. De herschepping is naar het beeld van de Drie-enige God in Christus. Nu, Christus werd door lijden geheiligd. De gelovigen moeten ook leren om hun kruis dagelijks op zich te nemen en Jezus te volgen. En het is wel de moeite waard! Is er een groter voorrecht te bedenken dan met Christus verenigd te zijn? In Zijn hogepriesterlijk gebed zegt de Heere Jezus: "Opdat zij allen één zijn, gelijkerwijs Gij, Vader, in Mij, en

Ik in U, dat ook zij in Ons één zijn", Joh. 18:21. O, wat een verrukkenswaardige taal is dit! De Heere Jezus zegt bijna in dezelfde woorden wat God sprak na de val: "De mens is geworden als Onzer een." Toen lag het in zijn zondige begeerte. En nu is hij het uit genade geworden. Wie is in staat om die oneindige, onbegrijpelijke en zalige verlossing des Heeren te peilen? Het gaat ons verstand ver te boven. Dat de Heere die grote genade wilt geven aan zulke schuldige mensen, die als God wilden worden! Die worden nu één met Hem. De eeuwigheid zal er voor nodig zijn om Hem te loven en te prijzen.

DE HERSCHEPPING IS DE WEDERGEBOORTE

Het middel wat de Heere gebruikte in de schepping van Adam naar Zijn beeld was (rood) stof. Het middel wat Hij gebruikt in de herschepping is ten eerste het rode bloed van Christus en vervolgens zwarte inkt. Het geschreven en gedrukte Woord van God. Het is waar, eigenlijk is het gepreekte Woord wel het voornaamste middel. Maar als er geen bijbel was, waaruit zou men moeten preken? De Geest maakte dus Adam levend door in zijn neus te blazen. Nu, zo maakt Hij ook al de uitverkorenen levend en vernieuwt hen naar Zijn beeld. Welke orde houdt de Heere als Hij een zondaar of zondares herschept naar Zijn beeld? Dat is in een kort overzicht heel moeilijk te zeggen. De Heere gebruikt duizenden verschillende wegen en middelen waardoor Hij iemand roept en tot kennis van Christus brengt. Laten we proberen om een bijbelse schets te geven.

Wat gaat aan de roeping vooraf? De Heere roept een 'geestelijk dode' zondaar die niet wil dat de Heere Koning over hem zal zijn. De een leeft midden in de wereld en de ander in de godsdienst en een derde als een vrome farizeeër. Maar allen zijn we vreemdeling van God en de Heere Jezus. Het gebeurt wel dikwijls dat mensen die onder de waarheid leven overtuigingen hebben dat ze nog onbekeerd zijn. Velen ondervinden dat maar werken er overheen. De Heere Jezus weende over Jeruzalem, Luk. 19:41, over hen die onbekeerd verder leven. Die mensen waren zo enthousiast dat ze Jezus luidruchtig welkom toe riepen in Jeruzalem. Een paar dagen later riepen ze: Kruis Hem! De waarheid kan wel eens diepe indrukken in het hart nalaten. Sommigen beteren hun leven. Er zijn er die zich echter daarna meer uitleven in de zonde als tevoren, of opnieuw de wereld gaan dienen op een beschaafdere manier. Er zijn ook mensen die hun overtuiging juist zoeken te bevorderen. Dat is heel goed natuurlijk. Maar met dat alles buigt men toch niet geheel en al, onvoorwaardelijk onder Gods wil. Het hart blijft naar de wereld en de zonde trekken.

Maar op Gods tijd wordt het anders. Paulus zegt dat de eerste weldaad van het Genadeverbond de *roeping* is, waarop de *rechtvaardigmaking* door het geloof in Christus altijd volgt of ermee **samen** gaat, Rom. 8:30. Paulus licht de betekenis hiervan toe met het voorbeeld van Abraham in Hebr. 11. De Heere riep Abram in Ur, waar hij de afgoden diende. Hij geloofde en gehoorzaamde de stem des Heeren. Het geloofsleven volgt aanstonds op de roeping. Maar we moeten er tegelijk bij zeggen dat zijn geloof nog in een beginstadium was. Toch was het op de Messias gericht Die uit zijn zaad geboren zou worden: "In u zullen alle geslachten des aardrijks gezegend worden", Gen. 12:3. "Door het geloof is Abraham geroepen zijnde, gehoorzaam geweest om uit te gaan naar de plaats, die hij tot een erfdeel ontvangen zou; en hij is uitgegaan, niet wetende waar hij komen zou", Hebr. 11:8. Abraham was Gods kind door deze roeping; en zou hij niet rechtvaardig voor God geweest zijn? Ja, want als Paulus

spreekt over de rechtvaardigmaking haalt hij de belofte aan die de Heere deed bij Abrahams *roeping*. Dat was 430 jaar vóór de afkondiging van de wet, Galaten 3:17. De wetgeving was 400 jaar ná de geboorte van Izaäk, Exod. 12:40,41. Abrahams (zwakke) geloof had wel versterking nodig. Daarom vernieuwde de Heere Zijn belofte telkens weer. En vervolgens verzekerde en bevestigde de Heere zijn geloof. God gaf hem de volle zekerheid dat de gerechtigheid van de Messias hem toegerekend werd; zie Gen. 15:6; Gen. 18:18; Gen. 22:18 enz.

De vraag wordt dikwijls gesteld waar het genadeleven begint. Bij de eerste overtuiging of bij het eerste geloof in Christus? We kunnen die vraag met een wedervraag beantwoorden. Waar begint het menselijk leven? Bij de ontvangenis of bij de geboorte? Bij het eerste begint het verborgen leven, bij het andere begint het leven op aarde. Nieuw menselijk leven is er ten volle in feite pas bij de geboorte, maar het sluit de voorgaande periode niet uit. Zo is het ook in 't geestelijk leven. Dit moeten we niet veronachtzamen. Lees de hele bijbel door en je vindt hetzelfde: Gods werk begint met overtuiging van de verloren staat buiten God. De overtuigingen zijn als een naald in de stof. Hoe dieper de naald in de stof boort, hoe vaster de rode draad van het Evangelie de mens aan Christus zal verbinden. Hoe sterker de vloek van de wet door de hand van Gods Geest op het hart gelegd wordt, hoe dierbaarder Christus zal worden, Die de wet volbracht en haar vloek gedragen heeft. Het is een fundamentele dwaling om dit punt te verzwakken. Hoe vuriger Johannes de Doper als voorbereider preekt, hoe meer plaats er is voor het Lam Gods dat de zonden der wereld wegneemt. Als het maar niet zo opgevat wordt alsof er waarde ligt in de mens als hij in diepe vernedering verkeert. Verootmoediging, gebed of welke zielsgestalte dan ook, maakt ons niet geschikter voor Christus. We moeten juist worden wat we zijn: goddeloos! Het recht om tot Christus te komen ligt niet in de schuldbelijdenis, maar in de roepende stem van Christus in het Evangelie.

Het eerste ontwaken wordt de roeping genoemd. Wat dikwijls genoemd wordt een *roepen uit de zonde en de wereld*. Die roeping wordt voltooid door de eerste geloofsdaden die op Christus gericht zijn. Wat meestal genoemd wordt een *roeping tot het geloof in Christus*. Roeping en rechtvaardigmaking worden bij verschillende zaken vergeleken en er naar genoemd. Roeping, wedergeboorte, herschepping en vernieuwing naar Gods beeld zijn verschillende namen voor dezelfde zaken die in de hele mens openbaar worden.

Pittig schrijft W. Huntington hierover in zijn 2e preek over 'het verlies en herstel van Gods beeld', blz. 85:

"Jacobus zegt: "Naar Zijn wil heeft Hij ons gebaard door het Woord der waarheid, opdat wij zouden zijn als eerstelingen Zijner schepselen", Jac. 1:18. En Zijn woord wordt genoemd: een onverderfelijk zaad dat eeuwig leeft en eeuwig blijft. Dit zaad verlaat ons nimmer, maar eindigt in een geestelijke geboorte. "Gij die wedergeboren zijt", zegt Petrus, "niet uit vergankelijk maar uit onvergankelijk zaad door het levende en eeuwig blijvende Woord Gods", 1 Petrus 1:23. Het is wel bekend dat er een geestelijke teling en levendmaking moet plaats hebben, voordat er een geestelijke geboorte plaats heeft. En het is door het woord dat God ons teelt. Terwijl Petrus zegt dat dit woord een onvergankelijk zaad is, dat eeuwig leeft en eeuwig blijft. Petrus volgt hierin Zijn Koninklijk Meester Die zei: "Mijn Woord is geest en leven."

Als wij Gods Woord onpartijdig lezen kunnen we daaruit leren dat wij nooit een standaard wedergeboorte mogen maken. Enkele afgevaardigden op de Dordtse Synode

spraken van de wedergeboorte in tweeërlei zin: een ordinaire en een extra ordinaire wedergeboorte, enz. Dat wil zeggen: een gewone en meer buitengewone manier van bekering. Paulus is van die buitengewone manier een voorbeeld. Op 't zelfde moment als de Heere Paulus levend maakte sprak de Heere tot hem: 'Ik ben u verschenen om u te stellen tot een dienaar en getuige der dingen... opdat zij vergeving der zonden ontvangen en een erfdeel onder de geheiligden door het geloof in Mij', Hand. 26:16-18. Paulus krijgt opdracht om vergeving van zonden te gaan prediken. Daar lag voor hemzelf dus ook de verzoening in. Vroeger noemden ze dat op het gezelschapsleven: de rechtvaardigmaking *in de belofte*. De volle verzekering van zijn rechtvaardigmaking ondervond Paulus 3 dagen later plaats. Hand. 22:16 "Laat u dopen en uw zonden afwassen, aanroepende de Naam des Heeren."

Dit afwassen van zijn zonden door de doop noemt Paulus: "Het bad der wedergeboorte en vernieuwing des Heiligen Geestes", Titus 3:5. Deze wedergeboorte en opstaan uit het water omschrijft Paulus uitvoeriger in Efeze 4:22-24. Paulus leert ons hier dus dat de wedergeboorte onlosmakelijk aan de oefening des geloofs verbonden is. De wedergeboorte wordt hier in de ruimste zin van 't woord genomen.

Zoals reeds is gezegd wordt de herschepping in Gods woord dikwijls een levendmaking genoemd. Om dit met een voorbeeld te verduidelijken gaan we naar de verloren zoon. In de gelijkenis van de verloren zoon lezen we dat die jongen die als een heiden geleefd had, 'tot zichzelf kwam'. Hij kwam tot bezinning. Wij zouden zeggen: Hij werd aan zichzelf ontdekt door de Geest en werd een verloren zondaar voor God. En opstaande ging hij terug naar zijn vader. Wat een lieflijk onthaal van de vader aan zo'n doorbrenger! Zijn vader liep hem tegemoet, viel hem om zijn hals en kuste hem. In plaats van verwijten kreeg hij het beste kleed, schoenen, een ring en het gemeste kalf. Zie hier, pit, kern en het wezen en de vruchten van de herschepping naar Gods beeld. Let ook eens op de vriendelijke wijze waarop de vader de oudste zoon toesprak. Het is de Vader Wiens Geest - ook door Zijn knechten- spreekt. Het leert ons dat wij, aan wie de weg van vrije genade is geopenbaard, ons niet mogen verheffen boven wettische mensen, maar hen met medelijden moeten aanzien.

Maar die oudste jongen werd kwaad op z'n broer en op zijn vader. En wat zei de vader toen? "Men behoorde dan vrolijk en blijde te zijn, want deze uw broeder was dood en is **wederlevend** geworden, hij was verloren en is gevonden." Door de zalige werking van de Geest wordt hij thuis gebracht, gekleed en geschoeid. Zijn thuiskomen wordt -in deze tekst- zijn wederlevend worden, zijn gevonden worden, genoemd. Deze kinderlijke liefdeband van de ziel met de Heere is het **wezen** van de herschepping. En als de liefde van Christus, de schuldverzoenende liefde des Heeren ons niet meer vrolijk en blij maakt, wie of wat zal het dan doen?

Levendmaking en herschepping of wedergeboorte zijn dus verschillende metaforen maar beelden allebei de schenking van het geestelijke leven af. Naar mijn gedachte wil de Heilige Geest ons met het verschil in beeldspraak dit leren: *Levendmaking* legt meer de nadruk op *Auteur* van deze nieuwe schepping en misschien ook op het ondeelbaar oogenblik van de zijde Gods en de staatsverwisseling. Totaal lijdelijk, ongewild, ja onbewust van het oneindige voorrecht wat je te beurt valt. En zo gezien ziet het dus allereerst op het begin van het geestelijk leven. Maar de schriftuurlijke zin van de levendmaking strekt zich ook in ruimer zin uit en is verbonden aan het daadwerkelijk geloof in Christus. "Die in de Zoon gelooft heeft het eeuwige leven", enz.

De *wedergeboorte* legt behalve die genoemde zaken ook meer de nadruk op de *werkzaamheden van de mens*. Immers, in de wedergeboorte ligt een dubbele gelijkenis. Het toont ons niet alleen de generatie, de dracht en barensweeën van de moeder, maar ook het nieuwe leven van het kind. Alleen, als we met al die onderscheidingen ons er maar voor wachten om **geen tussenstaat** te verzinnen tussen dood en leven.

Zo staat het ook in de Dordtse Leerregels hoofdstuk 3/4 art. 12:

‘En alsdan wordt de wil, zijnde nu vernieuwd, niet alleen van God gedreven en bewogen, maar van God bewogen zijnde werkt hij ook zelf. Waarom ook terecht gezegd wordt, dat de mens door de genade die hij ontvangen heeft, gelooft en zich bekeert’.

Sommige mensen maken bezwaar tegen het denkbeeld dat de wedergeboorte of herschepping een geruime tijd in beslag kan nemen. Zij hebben moeite met de wedergeboorte in een ruime zin uit vrees dat men dan teveel de nadruk legt op de (geloofs)werkzaamheden van de mens. Hoewel dit bezwaar te begrijpen is omdat velen zich gerust stellen met verstandelijke redeneringen van het geloof, behoren we ons toch altijd in bijbelse woorden uit te drukken. Anders vallen we vroeg of laat in een ander uiterste.

Laten we eerst naar de Schrift gaan. Als de uitspraken of citaten van onze vaders het laatste woord hebben in een geschil dan zijn we verkeerd bezig. We moesten veel meer de Heere om Zijn Geest en onderwijs smeken. Er is een Leraar Die leert als Machthebbende en niet als de schriftgeleerden. Het is waar, als we in oprechtheid Gods Woord laten spreken krijgen we velen tegen die liever de uitspraak van theologen handhaven. Als dat met een goede bedoeling is, behoort ons dat ook niet te ergeren. En krijgen wij alles tegen omdat we ons aan de onfeilbare uitspraak van Woord en Geest willen houden en daarnaar willen leven, wat schaadt dat ons? Zo God voor ons is, wie zal dan tegen ons zijn? Als het Woord maar centraal staat, dan is het goed. Gods Woord geeft ons dan de ware gemoedsrust. Maar juist die vrede die wij mogen ondervinden, daarvan willen wij anderen ook deelgenoten maken.

Als de Heere een bepaalde zaak of leerstuk op ons hart en consciëntie legt, dan raken we daarmee werkzaam. Maar lopen we dan van Hem af om met vlees en bloed te rade te gaan, dan maken we de snede van Gods Woord bot en stuiten de Geest.

Nu, de Schrift leert in Joh. 3:5. “Tenzij dat iemand wederom geboren wordt hij kan het Koninkrijk Gods niet zien.”

Nikodemus begint met te erkennen dat Jezus van God gezonden is. En op dat woord zegt Jezus dat hij van/uit God moet geboren worden. Taalkundigen zeggen dat er in het Grieks een woord staat ‘gennaoo’ met een dubbele betekenis. Het betekent: voortbrengen. Als het van een man gebruikt wordt is het generen, ‘uit de wil des mans’ en als het van een vrouw gebruikt wordt is het baren. Dus Jezus sprak tot Nikodemus in deze dubbele betekenis die altijd een eenheid is: ‘Tenzij dat iemand weder verwekt/gebaard wordt’. Dat Nikodemus het in deze dubbele betekenis opvat, blijkt uit zijn antwoord: “Kan hij ook andermaal in zijners moeders buik **ingaan** en geboren worden?” In onze taal zouden we denken: wat een dom antwoord. Neen, helemaal niet dom. Nikodemus antwoordt precies naar de taal van Jezus zoals het in ‘t Grieks staat (en ook in ‘t Hebreeuws): van boven verwekt/geboren te worden. De *inhoud* ervan was hem echter onbekend. Maar hoe moesten onze statenvertalers dit Griekse woord dan vertalen? Moesten ze vertalen: ‘Tenzij dat iemand wederom verwekt wordt?’ ‘Neen, dat geeft de volle inhoud niet weer in het Nederlands. Maar geboren worden sluit in dat

wij zijn verwekt. Dit **geboorteprocess, aanvang en voltooiing** gebruikt Jezus als beeld voor de geboorte uit God, door water en Geest. En nu kunnen we ook beter de oude schrijvers volgen als ze van een proces spreken. Ze kenden de Griekse taal.

En Petrus vat de woorden van Jezus ook precies eender op. “Gij die wedergeboren zijt, niet uit vergankelijk, maar uit onvergankelijk zaad, door het levend en eeuwig blijvende Woord van God”, 1 Petrus 1:23.

Gij, zijn de gekenden van de Vader, vers 2.

Vergankelijk zaad ziet op hun natuurlijke geboorte, op hun vlees wat als gras en als een bloem is en straks afvalt, vers 24.

Het Woord van God en de prediking ervan van het middel wat God gebruikte.

Dat Woord door de Geest vruchtbaar gemaakt, was een onvergankelijk zaad, wat de Heilige Geest levend en krachtig maakt en in hun ziel inbracht en het daar deed groeien totdat het voortgebracht werd en het nieuwe schepsel werd geboren.

Die melk waarvan Petrus zegt dat de pasgeborenen daardoor mogen opwassen, betekent in deze tekst hfd. 2:2 niet de eerste beginsels van de leer, maar het betekent de voedingswaarde van Gods woord voor de nieuwe mens; dit staat tegenover de begeerlijkheden, het voedsel van het oude vlees. De leer van Gods woord houdt hier in dat ze hun Vader aanroepen in geest en waarheid, dat ze in de heiligmaking des Geestes wandelen omdat ze met zo'n dure prijs van het bloed van Christus gekocht zijn, volgens hfd. 1 enz.

Stel u eens voor dat men de wedergeboorte alleen verklaart in een engere zin. Dan zou je uitspraken krijgen als: wedergeboorte en daarna barensweeën. Ik weet wel hoe men dat bedoelt, maar wat een onschriftuurlijk taalgebruik krijg je dan. Laten we liever luisteren naar het eenvoudig woord van Jezus: “Een vrouw wanneer zij baart heeft droefheid dewijl haar ure gekomen is, maar wanneer ze het kindeke gebaard heeft gedenkt ze de benauwdheid niet meer om de blijdschap dat een mens ter wereld gekomen is.”

Neen, de wedergeboorte in engeren zin is nooit los te maken van de wedergeboorte in ruimere zin, anders zijn we Kuyperiaans. ‘Want de wedergeboorte in engere zin wordt ingesloten in de wedergeboorte in een ruimere zin’, leert Dr. A. Comrie. Verhandeling van enige eigenschappen des zaligmakenden geloofs, 6e preek over de wedergeboorte.

Gedeputeerden van de Gelderse Synode spraken duidelijke taal tijdens de zitting van de Dordtse Synode. Zie Handelingen der Nationale Synode, 3e art. blz 773.

“Derhalve zo is de mens dood en blijft in den dood ter tijd toe dat hij de stem des Zoons Gods hoort dewelke gehoord hebbende, zo leeft hij nu alrede en diensvolgens zo is hij ook wedergeboren. Niet dat geheel en alles wat er is in de mens nu leeft en wedergeboren is, want **het begin, de voortgang, en de vervulling** van dat leven en de wedergeboorte komen niet tegelijk en op eenen tijd, in een ogenblik. Maar overmits de mens in zichzelf het zaad des levens en der wedergeboorte heeft namelijk de Geest en het levende en krachtige Woord, dunkt ons dat hij niet minder moet gezegd worden te leven en wedergeboren te zijn, dan ieder gelovige gezegd wordt het eeuwige leven te hebben, van welke hij nochtans alleen enige allerkleinste beginselen gevoelt en heeft. Of ook degenen gezegd te worden dood te zijn in welke nochtans alles niet verstorven noch dood is. Jac. 1:18; 1 Petrus 1:23; Matth. 13:23 Heb. 4:12; Joh. 3:36; Openb. 3:12”

Onze Kanttekenaars omschrijven de wedergeboorte in 3 trappen, Rom. 6:3.

1e trap der wedergeboorte. Dat is door de doop verzekerd worden dat wij gemeenschap hebben aan Zijn dood, waardoor niet alleen onze zonden voor God verzoend zijn, maar ook de Heilige Geest is verworven, door Wiens werking de verdorvenheid, die in ons is, haar leven of heersende kracht is benomen.

2e trap der wedergeboorte die ons door de doop wordt verzegeld, namelijk de toeneming en volharding in de doeding der zonde in ons gelijk de begrafenis een volharding was van de dood van Christus.

3e trap der wedergeboorte die wij door de kracht der opstanding van Christus ontvangen en door de doop wordt betekend en verzegeld namelijk dat wij kracht ontvangen hebben om voortaan in nieuwigheid des levens dat is in heiligheid en reinigheid te wandelen, Efeze 5:26,27.

Zie ook de kanttekening op 1 Petrus 1:3 ..."dat de nieuwe mens in ons wordt **verwekt**, gelijk Paulus in Rom. 6:4 en vervolgens uitvoeriger verklaart".

De herschepping naar Gods beeld of de levendmaking, de wedergeboorte **vindt in een punt des tijds plaats van de zijde Gods**. Wij behoren eerbiedig stil te staan voor deze verborgenheid van de Heilige Geest Die Hij nu in het hart van Zijn beminden gaat uitwerken. Zouden we niet eerbiedigen dat geen waarvan wij niet weten waarvan Hij komt en waar Hij heengaat?

Maar de herschepping in *ruimere zin* wordt in een kortere af langere tijd uitgewerkt. De Heilige Geest heeft ons genoeg voorbeelden nagelaten van Zijn soevereine werkingen zowel wanneer, waar, in wie en hoelang. Dit heilig werk wordt op velerlei wijze beschreven en beleefd. Wij mogen de Heere dankbaar zijn voor de zeldzaam mooie en schriftuurlijke beschrijving ervan in de Dordtse Leerregels. De Synode sprak in haar conclusie niet over talloze onderscheidingen van de Godgeleerden, maar verwoordde hun visie naar de Leer en de leiding van de Heilige Geest. Art. 12 van hoofdstuk 3+4:

En dit is die wedergeboorte, die vernieuwing, nieuwe schepping, opwekking van de doden en levendmaking, waarvan zo heerlijk in de Schrift gesproken wordt, enz.

Zij besluiten hun artikelreeks:

Art. 13 'De wijze van deze werking kunnen de gelovigen in dit leven niet volkomen begrijpen. Ondertussen stellen zij zich daarin gerust dat zij weten en gevoelen dat zij door deze genade Gods met hun hart geloven en hun Zaligmaker liefhebben Amen'.

HERSCHEPPING WORDT PERSOONLIJK BELEEFD

Hoe wordt dit nu inwendig ervaren? De Heere Jezus zegt hoe het begint: De Heilige Geest begint met overtuiging van zonde, gerechtigheid en oordeel, Joh. 16:8,9. Die overtuiging brengt een verslagenheid teweeg. "Wat moeten we doen om zalig te worden?" Hand. 2:37. Ze willen alles doen om zich van ganser harte te bekeren. Die verslagenheid kan wel eens zo hevig worden dat ze radeloos worden. Want het houdt zo veel in als we er achter komen dat onze ziel voor een eindeloze eeuwigheid geschapen is. Onbekeerd te zijn, zonder God in de wereld te leven en elk ogenblik opgeroepen te kunnen worden om voor God te verschijnen, werkt een diepe verlegenheid. En dan voelt men zo'n gemis. Een onverklaarbaar gemis. Alles is leeg en alles roept ons met luide stem toe: bij mij is het niet! Bij mij is het niet! Maar in Gods werk ligt iets waardoor de mens naar de Heere getrokken wordt. De Heere trekt de mens door liefdekoorden, Hosea 11:4. De liefde Gods wordt in het hart uitgestort. Liefde tot God, tot Zijn Naam en zaak, Zijn volk en kerk. O, hoe dierbaar wordt dan de bijbel! Die geeft bemoediging en troost om de Heere te zoeken en bij Hem aan te houden. In vertwijfeling, in

verdrukking, in smart en verdriet wordt Gods woord een richtsnoer van hun leven. De goedertierenheden des Heeren vertederen het hart. De keuze om de Heere te dienen komt vroeger of later vanzelf openbaar. Heel de levenswandel wordt veranderd en vernieuwd. Maar daarmee zijn we niet gered. Neen, dan voel je de noodzaak om met God verzoend te worden. O, dat inwendige Godsgemis, die heimwee van de ziel naar de levende God drijft een overtuigde zondaar wat dikwijls naar de Genadetroon om in het eenzame zijn hart voor de Heere uit te storten. De vloek op de overtreding van de wet rust op het geweten. Schuldgevoel en de toorn van God over de zonden brengt de mens in het nauw en in grote smart. In deze weg van schuldgevoel en berouw wordt de Heere Jezus in het evangelie aangewezen. Wat krijgt Hij dan een hoge waarde! Het verlangen en de begeerte wordt opgewekt om de Heere Jezus te leren kennen en zichzelf aan deze Zaligmaker over te geven om door Hem behouden te worden. Deze ondervindingen ervaren sommigen in een heel korte tijd, komen tot het geloof in Christus en daardoor tot innerlijke vrede. Anderen doen er heel wat jaren over. Vroeger noemde men dit "een bekommerd leven". Bekommerd vanwege hun zonden. De ene tijd vol angst en vrees dat de Heere hen niet in genade zal aannemen, en dan weer bemoedigd om de Heere te zoeken zolang als men leeft. Soms een toevluchtnemend geloof naar Christus om Hem te leren kennen, en dan weer vol ongelooft en wettische plichten om bij de Heere aangenaam te worden.

Omdat deze innerlijke ervaring nieuw is en soms heel sterk beleefd wordt zijn de meeste gelovigen hiermee in het begin geholpen. Ze zijn er klaar mee. Toch is er veel meer te leren op de weg naar de hemel. Kijk maar naar het voorbeeld van Abraham. Na de roeping volgen de geloofsoefeningen. Als de Geest doorwerkt komt de klein gelovige in nieuwe verlegenheid. Het vorige gevoelsleven zakt weg. En de troost uit het beginnend geloofsleven vermindert. Het gebedsleven verflauwt. De zonden worden weer levend. Uitwendig komt men in tal van moeilijke en onbegrepen wegen. Het is dan dikwijls Gods gewone weg om Zichzelf wat meer bekend te maken in Zijn heilige majesteit. Dat ze Hem beledigd hebben. Dat ze Zijn rechtvaardigheid geschonden hebben. Dat werkt een diep schuldbesef uit. En dat gaat dikwijls samen met sterke bestrijdingen van de duivel. Gods kinderen voelen zich dan onder de macht van het ongelooft. Ze moeten in zo'n weg leren dat het onmogelijk is van hun kant om oprecht, eenvoudig te kunnen geloven. Sommigen onder Gods volk krijgen in hun eerste overtuiging al direct diepe ontdekking van de rechtvaardigheid van God. Anderen worden meer op een lieflijker wijze geleid zodat de barmhartigheid des Heeren het hart vertedert. De Heere is vrijmachtig in Zijn leidingen. En we mogen er wel aan toevoegen dat die zeldzame, buitengewone bekeringen en diepe inleidingen in Gods verborgenheid tegenwoordig weinig voorkomt. Sommigen zijn voordat het geloof krachtig doorbreekt, erg wettisch. Anderen krijgen meer inzicht in het waardeloze van vormengodsdienst en slaan wel eens naar een ander uiterste over.

GEESTELIJKE GROEI

Hoe verschillend de karakters van de gelovigen zijn, en hoe onderscheiden de bevindelijke gangen, het werk van de Geest is om van Christus te getuigen. De kennis van Christus ontwikkelt zich trapsgewijs. De bijbel spreekt van zuigelingen, kinderen, jongelingen en vaders in de genade. Die geestelijke groei en wasdom moeten we niet veronachtzamen. Ook niet als ontspoorde bevinding bestempelen. Door de grondslag van ons geloof in onze bevinding te zoeken, of in onze wetenschap, dáármee ontspreken we. Maar niet met de kennis van Christus. Het is de aard van het geestelijk leven om

Christus steeds meer en meer te leren kennen. De kennis van Hem begint meestal -wat we zojuist al gezien hebben- met het geloof dat er nog een Zaligmaker is voor de grootste zondaar of zondares. O, die eerste liefde tot de Heere Jezus is toch zo innig! Naderhand krijgen Gods kinderen meestal meer licht in Zijn ambten, als Profeet, Priester en Koning. Of in Zijn Voorspraak bij de Vader. Of als de Gift van de Vader, in Wie de Vader een welbehagen heeft. Door deze Middelaar komt men tot de Vader als een verzoend God.

Soms houdt de Heere wel eens diepe, afsnijdende wegen met zijn volk, zoals Hij dat bijvoorbeeld ook met de discipelen deed. Na de zalige omgang met Jezus raken ze Hem weer kwijt in wegen van duisternis en verlaten. Het gaat door de dood heen. De Geest leidt hen dieper in de val in Adam. Maar Christus wil Zichzelf weer opnieuw openbaren als de Borg bij de Vader, Die de breuk heeft hersteld en de scheiding heeft weggenomen. Anderen worden soms dieper ingeleid in de Vaderlijke liefde, wat de Bron van alle leven en zaligheid is. De eeuwige verkiezende liefde van de Vader versmelt het hart en doet in verwondering uitroepen: "O eeuwig wonder, waarom was het op mij gemunt?" Meestal gebruikt de Heere wegen van kruis en druk als Hij verder gaat en de Heilige Geest Zichzelf wil openbaren als de Geest Die uitgaat van de Vader door de Zoon om Zijn werk in het hart te verzegelen, Joh. 14:16-20. Johannes werd dieper ingeleid in de kennis van God de Vader dan anderen. Petrus kenmerkte zich in ijver in de kennis van zijn koninklijke Zaligmaker.

Al Gods kinderen worden door de Geest verzegeld, want dat volgt op het geloof, Efeze 1:13. Maar sommigen ontvangen door die laatste genoemde ondervinding de volle zekerheid van hun uitverkiezing, het volle bewustzijn dat de Geest als een Onderpand in hun ziel woont, Efeze 3:14-19. Daar zal Hij blijven wonen tot in de zalige eeuwigheid. Nu, de slotsom is, zou het geloof in Christus niet meewerken tot de vernieuwing naar Gods beeld? O, ja. Door het gelovig zien op Christus worden wij naar dat Beeld veranderd, van Heerlijkheid tot heerlijkheid, door des Heeren Geest, 2 Kor. 3:18.

Niemand vatte deze schets op als een dwingend voorschrift voor anderen. Nog minder als een systeem waar de Heere Zich altijd aan houdt. Neen. Het is juist het werk des Heeren om alle gemaakte systemen van de mensen af te breken. Om alle verkeerde inbeeldingen en vreemde ideeën van de mensen weg te nemen. Wij moeten sterven aan de wereld, sterven aan onze wettische werken om daar iets goeds van te verwachten. Maar ook sterven aan onze eigen systemen waardoor wij de Heere de wet willen voorschrijven. 'Ik ben door de wet aan de wet gestorven, opdat ik Gode leven zou', zegt Paulus.

HOOFDSTUK 4

GODS BEELD EN CHRISTUS' GEMEENTE

DE GLANS OP MOZES WAS EEN TYPE VAN GODS BEELD

Wij moeten nu onze aandacht geven aan een bijzondere belofte die de Heere gedaan heeft. Hij zal Zijn beeld herstellen bij het Joodse volk waardoor de gemeente van Christus een grote glans zal uitstralen. Paulus leert dit in 2 Korinthe 3. In dit hoofdstuk vergelijkt hij de glans die van Mozes' gezicht afstraalde met de glans die van de gelovigen afstraalt. Om de bedoeling van Paulus te begrijpen is het nodig om de reden te onderzoeken waarom Mozes' gezicht zo blonk. Paulus kon goed begrijpen hoe het bij Mozes was gegaan. Paulus werd bij zijn bekering ook bestraald met licht van Christus' wat de 'glans van de zon te boven ging', Hand. 26:13.

Terwijl Israël bij de Sinai gelegerd is, vernieuwt de Heere Zijn verbond, Exodus 19. Daarna kondigt Hij de wet der 10 geboden af. Terwijl Mozes op de berg vertoeft geeft de Heere hem diverse wetten. Vervolgens wordt het Verbond met bloed bevestigd, Ex. 24:1-11. De Heere gebiedt Mozes om opnieuw op de Sinai te klimmen. Daar ontvangt hij de 2 stenen wetstafels. Als hij terug komt breekt Mozes de tafels wanneer hij hoort dat Israël het Verbond heeft gebroken door hun zonde met het gouden kalf. Mozes bidt vurig om het behoud van Israël. De Heere verhoort hem, maar Hij wil niet meer in 't midden van Israël wonen, Ex 33. Daarom zet Mozes een tent op, vèr buiten de legerplaats. Hij hoopt dat de Heere dáár wilt afdalen. De Heere komt neer en roept Mozes om opnieuw Sinai op te klimmen. Weer blijft Mozes 40 dagen op de berg in de onmiddellijke nabijheid des Heeren. Als hij terug komt blinkt zijn gezicht door de heerlijke glans van Gods heiligheid, Ex. 34:29-35. Maar hij merkt dit niet. Aäron en de oudsten durven uit eerbied niet vrij met Mozes te praten. Daarom windt Mozes een soort sluier om zijn gezicht. En dan durven de mensen weer met hem om te gaan. Maar als Mozes in de tent der samenkomst gaat, doet hij zijn sluier af. Hij spreekt met de Heere zonder sluier. Als hij zo weer bij het volk komt, doet hij de sluier weer om. Hij maakt aan het volk de wetten van God bekend. Die wetten stralen de majesteit van de Wetgever uit, Die door het volk beledigd is. Paulus zegt dat de apostelen anders doen. "Zo gebruiken wij veel vrijmoedigheid in het spreken en doen niet gelijkwijs Mozes, die een deksel op zijn aangezicht legde". Het schijnt dat Mozes dit zijn verdere leven volgehouden heeft.

DE SLUIER IS EEN TYPE VAN ISRAELS BLINDHEID

Uit deze geschiedenis maakt Paulus in 2 Kor. 3 enkele vergelijkingen tussen Mozes en Christus:

1. Mozes was een dienaar van het Oude *Testament*. De kanttekenaars maken de opmerking over 2 Kor. 3:6 dat het griekse woord niet alleen Testament, maar ook met *verbond* vertaald mag worden: "Die ons ook bekwaam gemaakt heeft om te zijn dienaars des Nieuwen Testaments". Verbond is hier wellicht beter. Christus is de grote Denaar van het Nieuwe Verbond. (Zijn apostelen en leraars zijn dienaars).

2. Mozes was de middelaar van het Oude Verbond wat bij de Sinai gesloten werd. Mozes gaf de wetstafels door aan Israël. Die vormden met de ceremoniële wetten één geheel. De 10 geboden dienden o.a. tot kennis en overtuiging van zonde. Die functie heeft de wet nog. A. "Want door de wet is de kennis der zonde", Rom. 3:20b; zie ook Rom. 5:13. B. De ceremoniële wet was een spiegel om er de komende Messias in te zien. Paulus noemt de wet een 'schaduw van toekomstige goederen', Hebr. 10:1. In de schaduw van een persoon zie je een bepaald patroon maar niet de juiste trekken. In het Evangelie is Christus helderder geopenbaard.

Christus is de Middelaar van het Nieuwe Verbond. Door Zijn Geest overtuigt Hij van zonde en openbaart Zichzelf in de spiegel van het Evangelie. Hij schrijft Zijn wet -de wet des geloofs- op de tafel van ons hart. Dit is onuitwisbaar.

3. Mozes bedekte z'n gezicht met een kálumma, een hoofddoek, sluier of omhulsel. De mensen konden z'n gezicht dus niet goed zien. Dat scheen nodig te zijn omdat ze anders niet goed bij hem durfden komen. Zó gezien zou het een zegen zijn, volgens enkele verklaarders, o.a. Brakel. Maar de meeste verklaarders denken anders. In feite was het een erg oordeel. Dat blijkt uit het voorafgaande. Toen de Heere de Wet afkondigde konden de mensen Gods majesteit niet dragen, Ex. 20:19,20. Ze meenden dat het hun dood zou betekenen. Daarom vroegen ze om een middelaar. Die kregen ze: Mozes. Mozes ontmoette de Heere Zelf en toch bleef hij leven. De oudsten van Israël zagen de Heere op afstand en bleven leven, Ex. 24:1-11. Maar nadat Israël het verbond had gebroken door de zonde met het gouden kalf waren ze van de Heere vervreemd. De Heere strafte hen met blindheid, gebrek aan inzicht, 2 Kor. 3:14. Ze werden toen niet meer met de Goddelijke glans van Zijn tegenwoordigheid bestraald. Ze konden zelfs de omgang met Mozes, hun middelaar niet meer hebben.

Die glinstering op Mozes' gezicht weerspiegelde de heerlijkheid die in de wet verborgen lag, nl. het evangelie; dat werd bedekt voor hen vanwege hun zonden, 2 Kor. 3:7. Vandaar dat Paulus zegt dat Israël "niet sterk kon zien op het einde van hetgeen wat tenietgedaan wordt", 2 Kor. 3:13. "Hetgeen tenietgedaan wordt"; wat moet tenietgedaan worden? Het griekse woord betekent: afgeschaft worden. Wat wordt afgeschaft? Paulus heeft het in deze tekst niet over de sluier, maar over de **wet**. Niet dat de wet totaal vernietigd moet worden, want de kern is de liefde tot God en onze naasten. Maar de complete wet van Mozes is voor een *bepaalde tijd*, totdat ze haar doel bereikt heeft. En het einddoel is Christus. En dan wordt de wet afgeschaft, nl. in z'n ceremoniële betekenis. De Messias lag in de ceremoniële wet eigenlijk 'in doeken gewonden'. En dat zag Israël niet. Paulus zegt: "Ze konden niet sterk op het *einde* zien". Het griekse woord *telos* betekent einde, dood; maar ook: termijn, ideaal, hoofdzaak, vervulling. Hetzelfde woord riep Jezus aan het kruis: "Het is volbracht", gr. *telos*. Het doeleinde van de wet, de Messias, bleef voor de meeste Joden verborgen. Israël eindigde in het middel in plaats van het Doel. Maar gelukkig was er nog wel een deel die in de Heere geloofden.

Nu volgt de parallel van Mozes naar Christus. Christus bedekte eigenlijk óók Zijn gezicht voor de Joden. Want de glans van Zijn Godheid konden de Joden niet verdragen, Joh. 12:37-41. Terwijl Israël toch zó naar de Messias uitzag. Toen Jezus op de berg Zijn beroemde 'bergrede' hield en Zich bekend maakte als de Wetsvervuller, accepteerden zij Hem niet. De Vader verheerlijkte Zijn Zoon op de 'berg der verheerlijking'. De glans die daar van Christus afstraalde was heerlijker dan de zon. De Joden zagen het niet. Toen Jezus van de berg afkwam moest Hij al snel zeggen: "O, ongelovig en verkeerd geslacht, Matth. 17:17. Toen de Middelaar de 'berg' Golgotha

beklom werden ze allen aan Hem geërgerd. En Hij werd niet begrepen nadat Hij op de 'hemelse berg' verscheen bij Zijn Vader en de voorhang van de tempel scheurde als bewijs dat de tempeldienst ten einde liep. Bovendien, toen de Messias van de Olijfberg ging naar het hemels heiligdom en door Zijn Geest terug kwam, werden de Joden nog meer verblind. De gelovigen niet. De Heere Jezus deed voor Zijn kinderen de sluier juist af. Maar het grootste deel van de Joden en de Overheid werden verhard, meer dan ooit tevoren.

Uit het voorafgaande vergelijk trekt Paulus twee conclusies, 2 Kor. 3:12-18.

A. De sluier ligt niet alleen op de wet van Mozes maar ook op al de boeken van het oude verbond, ja, ze ligt in feite op hun ziel. "Hun *zinnen* zijn verhard geworden", vers 14. Het griekse woord betekent hun verstand, begrip, inzicht. Die verharding vond niet alleen onder het O.T. plaats, maar in een grotere mate nadat de Joden het Evangelie verwierpen, Hand. 28:24-27. Vandaar dat ze niet open liggen voor de stralen van Christus, Die het Beeld Gods is. Zij worden niet vernieuwd naar Gods beeld.

B. De gelovigen worden wèl naar Gods beeld vernieuwd. Zoals Mozes' gezicht straalde van Gods heiligheid en liefde, zó straalt Christus op een veel voortreffelijker manier de heerlijkheid van Zijn Vader uit. Die afstraling verlicht de ziel van Gods kinderen met de kennis en de onuitsprekelijke liefde Gods. Tegenover de letter van de wet die geen leven kan geven, staat de Geest van Christus in het Evangelie die sprankelt van leven.

Zet Paulus hier een punt? Nee, hij eindigt niet in zijn eigen zaligheid. De liefde zoekt de zaligheid van zijn medemens. Hij besluit met een profetie. "Maar tot den huidigen dag toe, wanneer Mozes gelezen wordt, ligt een deksel op hun hart. Doch zo wanneer het tot den Heere zal bekeerd zijn zo wordt het deksel weggenomen", 2 Kor. 3:16.

ISRAEL STRAALT GODS BEELD WEER UIT

Van wie wordt het 'deksel' eens weggenomen? '**Van de kinderen Israëls**', zegt Paulus 2 Kor. 3:7+13. Van hen die het Oude Testament, die Mozes lezen, vers 14,15. Bijvoorbeeld die ongelovige Joden, de medeburgers van de Korinthiërs, aan wie Paulus het Evangelie had gepreekt in hun synagoge. Maar de meesten stonden hem tegen. Enkele Joden o.a. Crispus -aan wie Paulus deze brief schrijft- uitgezonderd. Daarom nam Paulus toen het besluit: "Van nu voortaan zal ik tot de heidenen heengaan", Hand. 18:6. In de synagoge te Korinthe was heel wat afgespeeld. Het Joden-vraagstuk leefde daar. [Tot de zending onder de heidenen werd ongeveer 2 jaar tevoren al besloten op de eerste apostel-synode te Jeruzalem, Hand. 15:6. Die vond plaats plm. voorjaar 48.]

Over de bekering van de Joden spreekt Paulus in het enkelvoud: "Als het tot de Heere bekeerd zal zijn." Alsof het één man is. Paulus baseert deze profetie vanzelf op beloften in het Oude Testament, zoals Jesaja 59:20. Eén ervan staat in Hosea 3. Israëls blindheid wordt omschreven in vers 3+4: "Zij zullen zonder vorst en zonder offer zitten". "Daarna zullen zich de **kinderen Israëls** bekeren en zoeken den Heere hun God en David hun Koning; en zij zullen vrezende komen tot den Heere en tot Zijn goedheid, in het laatste der dagen."

De kanttekening bij Hosea 3:4 luidt onder meer: ...Deze tijd van bekering nemen sommigen in de komst van Christus en de verkondiging van het evangelie door de apostelen; anderen duiden dit op de volgende en tegenwoordige toestand van het **ganse Joodse volk** tot op de tijd van hun laatste bekering, uit Rom.11:25. Het ene sluit het andere niet uit".

De kanttekening bij 2 Kor. 3 nr.29+32 spreekt over het merendeel van de Joden die de gehele wet van Mozes, als leidsman tot Christus, niet verstonden, maar dat zij tot recht verstand van de wet gebracht worden wanneer zij tot Christus bekeerd zullen zijn. In Rom. 11:26 en Openb. 20:1 verwijst de kanttekening naar Kor. 3:16 i.v.m. de bekering van de Joden.

"Doch *zo* wanneer het tot den Heere zal bekeerd zijn, *zo* wordt het deksel weggenomen". Het griekse woord [heníka] komt alleen in vers 15 en 16 voor. Het betekent niet alleen *zo*, *wanneer*, maar ook: 'op de tijd dat'. M. Henry schrijft over deze tekst: "Werden hun, die onder de bediening van de wet leefden, de zinnen verhard, vers 14; en lag er een deksel op hun hart, vers 15, *zó* was het vroeger en *zo* was het voornamelijk bij hen die in het Jodendom bleven nadat de Messias gekomen was, en Zijn Evangelie verkondigen liet. Evenwel, de apostel vertelt ons *dat er een tijd* komt dat het deksel wordt weggenomen, vers 16, wanneer het, **het volk in zijn geheel**, tot de Heere zal bekeerd zijn. Ook wanneer iemand tot God bekeerd wordt, dan wordt de sluier van onwetendheid weggenomen, de blindheid der ziel en de hardheid van het hart worden genezen."

Paulus voorziet het einde van de periode van verharding. Nog duidelijker verklaart hij die periode in Rom. 11:25,26. "...Dat de verharding voor een deel over Israël gekomen is, totdat de volheid der heidenen zal ingegaan zijn. En alzo zal geheel Israël zalig worden". Met grote droefheid zag Paulus het grootste deel van Israël in het ongeloof verder gaan. Een klein 'overblijfsel' werd behouden. Maar als de volheid der heidenen zal ingegaan zijn wordt geheel Israël zalig. Het overblijfsel uit al de stammen. "Dat is", zegt de kanttekening nr. 25, "niet enige weinigen, maar een zeer grote menigte en gelijk aan de ganse Joodse natie". Paulus gebruikt hier bijna dezelfde woorden als Mozes die over de vrijheid en de lossing in het Jubeljaar schrijft, Lev. 25:29. In het boekje **Ziet Hem, Hij komt!**, blz 84, hebben we geprobeerd de profetische betekenis van het Jubeljaar toe te lichten.

Wie neemt het ongeloof van de Joden weg? De Heere door Zijn Geest. 2 Kor. 3:17. Jezus neemt de sluier weg van hun hart, van hun verstand, van het Oude en Nieuwe Testament, ja meer, van Zichzelf. Dan ziet Israël dat Jezus van Nazareth ècht hun Messias is. Gods eigen Zoon, door de Vader in de wereld gezonden. En dat Hij ook ècht de Zoon van David is. Dan neemt God Zijn toorn van hen weg. En hun Messias bestraalt hen met Zijn licht, met Zijn Goddelijke glans en Zijn eeuwige liefde. Toen de Heere Jezus in het graf lag was Zijn gezicht omwonden met een hoofddoek. Bij Zijn opstanding liet Hij die doek in het graf achter, Joh. 20:7. Nu, *zo* zeker zullen de Joden ook eens opstaan en zal hun sluier in het graf achterblijven. Dan zullen ze het aangezicht van hun beminde Messias aanschouwen. En in de Messias zullen ze de Vader zien. Het gaat net als bij de verloren zoon. De vader stond al op de uitkijk om zijn geliefde zoon te verwelkomen. Als de Vader Zijn verloren zoon ziet aankomen, zal Hij hem zeker omhelzen. Zijn hart brandt van vurige liefde. Dan zal de Vader hem sierlijke kleren aantrekken, zodat hij in- en uitwendig weer Zijn beeld vertoont. Dan zal Hij tot de hele kerk zeggen: Israël, Mijn zoon, was dood en is weer levend geworden; hij was verloren en is gevonden. "En zij begonnen vrolijk te zijn", Lukas 15:24. Dan is Zijn doel bereikt. Dan geldt het ook weer van de Joden: "Wij allen met ongedekten aangezicht de heerlijkheid des Heeren als in een spiegel aanschouwende, worden naar hetzelfde Beeld in gedaante veranderd, van heerlijkheid tot heerlijkheid, als van des Heeren Geest", 2 Kor 3:18.

DE GEMEENTE VAN CHRISTUS STRAALT GODS BEELD UIT.

We hebben gezien dat er een ontwikkeling is in de uitstraling van Gods beeld. Adam en Eva, de aardsvaders, de gelovigen uit Israël, de Joodse christenen in de tijd van de apostelen. De afstraling van die weinige christelijke Joden had meer invloed op de wereld dan het Joodse volk ooit tevoren uitoefende. Hoe kwam dat? Omdat de Heere de belofte aan die kleine kern (de eerste christenen) had gedaan dat de heidenen ook in hun licht en hun glans zouden delen, Jes. 60:1-3; en Jes. 2:2,3. Maar de geschiedenis heeft geleerd dat de gelovigen uit de Joden steeds minder werden en gelovigen uit de heidenen meer.

Als we nu de kerk van Christus in de wereld bekijken, ziet die er ook niet doods uit? Maar gelukkig. Er is een belofte aan Israëls bekering verbonden. "want indien hun verwerping de verzoening is der wereld, wat zal de aanneming wezen, anders dan het leven uit de doden?", Rom. 11:15. Prachtig is de verklaring van de kanttekening nr.59 "Dat is wanneer de Joden met grote hopen en menigte het Evangelie zullen aannemen, namelijk zal hetzelfde wezen de rijkdom der heidenen"; dwz. rijke en overvloedige kennis van Christus en het evangelie in de christenwereld uit de heidenen, kanttek. nr. 55,56,75. Christus' kerk staat als uit de dood op. Ze wordt herschapen naar Gods beeld.

Maar wat nu het meest opvalt in Romeinen 11 is de tegenstelling in Paulus' betoog: De **tijdelijke** verwerping van een **gedeelte** van het Joodse volk bracht het Evangelie in de heidenwereld; hoeveel te meer zal hun aanneming de Evangelieleer op aarde vermeerderen! Enkele Joden brachten duizenden heidenen tot geloof. Wat zal de herboren staat Israël doen? Het éne bracht individuen tot de kennis van Christus. Wat zal het andere doen? Zal het naties tot bekering brengen? Ik bedoel dat er weer christelijke volken komen? Veel van de beste theologen hebben die verwachting beschreven. Het zou me tot blijdschap strekken als dit punt wat meer gelovig uitgewerkt zou worden door theologen die in de lijn van de Nadere Reformatie staan.

Er is nog een tekst te overwegen die hiermee in verband staat.

"En Hij zal op dezen berg verslinden het bewindsel des aangezichts, waarmee alle volken bewonden zijn, en het deksel, waarmee alle natiën bedekt zijn. Hij zal den dood verslinden tot overwinning", Jes. 25:7,8. Het bewindsel en het deksel (bedekking) is het ongeloof en de onbekendheid met de ware God. De Heere belooft dit weg te nemen, en de dood te overwinnen, deels op aarde en volkomen in de zalige opstanding. Niemand ontkent dat de verslinding van de dood begonnen is met de opstanding van Christus. Maar het is ook waar dat het maar onder een klein aantal was die oprecht geloofden. Paulus zegt dat zijn Evangelie voor de meeste Joden en voor andere ongelovigen bedekt bleef, 2 Kor. 4:3,4.

Werd de sluier weggenomen van alle volken in de tijd van Constantijn de Grote? Van een klein deel in Europa, meer niet. Daarna kwamen de antichristelijke machten in en over de Westerse- en Oosterse kerk. Zijn al de volken verlicht na de Reformatie? Hoe donker bleef het in de afgelegen gebieden van Azië, Siberië, China, Afrika en de binnenlanden van Zuid-Amerika? Hoe donker bleef het zelfs in de landen waar de Reformatie doorbrak? Hoeveel mensen hebben het licht van het zuiver Evangelie onder al die miljarden? Is dit de vervulling van Gods belofte? Neen, dit is het niet. De verwachting van A. Hellenbroek, in zijn preek over Jesaja 25:7, behoorde ook wel de onze te zijn: "*Was 't niet wel nodig, dat de Heere dat Antichristisch deksel, dat*

bewindsel daar ook meest alle volkeren en natiën mee waren bewonden geworden, eens andermaal kwam verslinden? Gelijk Hij 't heeft verslonden; immers merkelyk in stukken gescheurd in de Reformatie en nog verder. En eindelijk eens geheel zal verslinden, wanneer Hij Babel ten uiterste zal doen vallen, en doen zinken als een molensteen in de diepte der zee".

Er is tenslotte nog iets wat onze aandacht vraagt. De meeste godgeleerden zijn het er over eens dat Jesaja 25 één geheel vormt met hfd. 26+27. Dat kan een eenvoudige bijbellezer al snel merken. Nu, het wegnemen van het ongeloof bij de volken (Jes. 25:7) staat in verband met Israëls bekering waarover in hfd. 27 wordt geprofeteerd. Paulus citeert Jes. 27:9 als hij van Israëls toekomstige bekering spreekt in Rom. 11:27. Er is een klein verschil in de tekstweergave.

"En dit is de ganse vrucht, dat Hij deszelfs zonde zal wegdoen", Jes. 27:9. "En dit is hun een verbond van Mij, als Ik hun zonden zal wegnemen", Rom. 11:27. De oorzaak van dit verschil komt waarschijnlijk omdat Paulus bijna letterlijk citeert uit de Septuaginta, volgens o.a. H. Witsius. Dat is de Griekse vertaling van het Hebreeuws O.T. Maar, in vrucht of verbond ligt er toch een verschil? Ja; echter het Hebreeuws betekent niet alleen een vrucht, het mag ook vertaald worden als weldaad, zegening; zo vatten de Griekse vertalers het op. En als Paulus aan de Romeinen schrijft, verklaart hij tegelijk de betekenis: de vergeving van Israëls zonde is een vrucht uit het verbond, een verbondsweldaad, een verbondszegening.

Laten we dit onderwerp besluiten met een citaat van John Bunyan uit zijn uitleg over de eerste 10 hoofdstukken van Genesis. Bunyan is niet het einde van alle tegenspraak, maar het geeft stof om ons te bezinnen wat de mening van Gods Geest is.

"...Adam was een type van Christus als het beeld en de heerlijkheid Gods, een hoofd over alles... en God zegende hem: "Weest vruchtbaar en vermenigvuldigt en vervult de aarde en onderwerpt haar," Gen. 1:28. Dit toont hoe vruchtbaar Christus en Zijn kerk zullen zijn en hoe Hij ten laatste over de gehele aarde een zaad zal hebben om haar te vervullen en te onderwerpen door de macht van het onsterfelijk zaad van het woord van God. Hoe Zijn Naam zal worden geëerd van het ene einde der aarde tot het andere einde. Hoe de koninkrijken der aarde ten laatste **allen** de koninkrijken van onze Heere en van Zijn Christus zullen worden".

GODS BEELD VOLTOOID

Hoe groot de beloften voor de Kerk van Christus ook zijn, het blijft toch een strijdende kerk. Een strijd tussen vlees en geest, Rom. 7. Maar het wordt anders: "En gelijkerwijs wij het beeld van den aardsen gedragen hebben, also zullen wij ook het beeld van den Hemelsen dragen", 1 Kor. 15:49. 'Het beeld van den aardsen', betekent Adams beeld na de val. Dat is aards, natuurlijk, sterfelijk en verderfelijk. De gelovigen dragen dat beeld naar de **oude** mens. Naar de nieuwe mens zijn Gods kinderen het lijdend beeld van Christus gelijkvormig, Rom. 8:17+29. Dat duurt tot de dag van hun dood. Hoe benauwd die soms kan zijn, het is toch hun kroningsdag. Door Christus' opstanding is de dood een poort tot het eeuwige leven.

*"Dit is, dit is de poort des Heeren
Daar zal 't rechtvaardig volk door treên
Om hunnen God ootmoedig t'eren
Voor 't smaken Zijner zaligheên". Ps. 118:10*

Gods beeld wordt dan in de ziel ten volle ontplooid. Ons lichaam wordt dan in het stof gelegd totdat de bazuin geblazen wordt en de doden opgewekt worden. En dan zal ook ons lichaam Gods beeld eerst ten volle op een zalige wijze uitstralen. Gods kinderen zijn dan het *verheerlijkte* Beeld van Christus gelijkvormig. Dat is het beeld van 'den Hemelsen Adam'. En dat overtreft Gods beeld in Adam zelfs toen hij nog onzondig was.

Christus overtreft Adam in Zijn Persoon, in Zijn leven, in Zijn liefde, gerechtigheid, heiligheid, waarheid, in Zijn koningschap, kortom in alles. Zoveel uitnemender zijn dan ook de heiligen die met Christus verenigd zijn, uitnemender dan Adam. Wij behoeven ook niet bang te zijn dat Christus zal vallen. De duivel verzocht Adam om van de vrucht te eten. Hij verzocht Christus om te eten van broden die Hij uit stenen moest maken. Maar voor Jezus was daar niets begeerlijks aan. Hij nam niet en at niet zoals Adam. Christus bleef trouw in het verbond met Zijn Vader. Voor Hem was het genadeverbond een werkverbond met een proefgebod van Zijn Vader. Christus moest het werk van Zijn Vader doen en het gebod van Zijn Vader houden. Hij heeft het volkomen doorstaan. Zou ons dierbaar Verbondshoofd in de Hemel dan nu bezwijken? O neen, zo vast als de zaligheid van Christus is, zo vast ligt de zaligheid van al Zijn kinderen.

O, hoe behoorden we toch te verlangen naar de volkomen herstelling van Gods beeld! Dan zal Christus ook de hele schepping herstellen. De hele schepping (de kosmos) ligt onder de vloek en is 'der ijdelheid onderworpen'. Dus, die zal eens gezuiverd worden. "Vrijgemaakt van de dienstbaarheid der verderfenis". De schepping verwacht reikhalzend naar de openbaring van Gods kinderen. "En niet alleen dit, maar ook wijzelven, die de eerstelingen des Geestes hebben, wij ook zelven, zeg ik, zuchten in onszelven, verwachtende de aanneming tot kinderen, namelijk de verlossing onzes lichaams", Rom. 8:23.

O, waarde lezer, als we vreemdeling blijven van de Heere wat zal ons dan te wachten staan als we op zo'n grote zaligheid geen acht hebben geslagen? 'Kust de Zoon opdat Hij niet toerne en gij op de weg vergaat.' De Heere Jezus is Borg voor de grootste zondaars. Hij is machtig om alle tegenstand te breken. Hij is gevonden van hen die naar Hem niet zochten. Dus, we liggen niet buiten Zijn bereik. We zijn gelukkig nog in het aangename heden van genade. Hij kan en wil doden levend maken. Och, buig toch uw knieën voor de hoge God. Smeekt uw Rechter om genade. Haast u, spoedt u om uws levens wil! Het licht schijnt nog in de duisternis. De Heere Jezus roept, klopt en nodigt nog. Weet gij niet, zegt Paulus, dat de goedertierenheden des Heeren u tot bekering leiden? Rom. 2:4. "Zoekt den Heere, terwijl Hij te vinden is; roept Hem aan terwijl Hij nabij is", Jes. 55:6. De Heere geve het u uit genade, om Zijn verbonds wil!

Maar, als we genade gevonden hebben in de ogen des Heeren laten we dan blijmoedig de loopbaan lopen. Laten we ons in de Heere verblijden. Laten wij roemen in de verdrukkingen, roemen in de Heere alleen. Het is hier onze zuchtenstijd, maar ons is een beter lot bereid. Onze heilzon is aan 't dagen. O, wat een onuitsprekelijk wonder van vrije genade! De Heere geve het ons om met de oude dichter (Datheen) van Psalm 17:8 gelovig in te stemmen:

***"Ik zal nog aanzien Uw aanschijn.
En rein staan voor U, Heer' geprezen.
En naar Uw beeld opgewekt wezen.
Dan zal ik ook recht verzaad' zijn".***

GERAADPLEEGDE LITERATUUR

Acta Nationale Synode 1618-1619

Bijbelverklaring, Patrick, Polus, Welsh, dr. Gill e.a.
17 delen, Amsterdam 1740

Jitschak Pimentel, Woordenboek Hebreeuws-Nederlands
(in samenwerking met Hebreeuwse Universiteit Jeruzalem)
Strengolt, Naarden 1983

Bijbels Woordenboek; Hebreeuws-Engels, door Brown, Driver, Briggs Gesenius

G. J. M. Bartelink, Woordenboek Grieks-Nederlands
Het Spectrum Utrecht/Antwerpen 1984

Dr. W. Aalders e.a. H. F. Kohlbrugge; zijn leven, zijn prediking, zijn geschriften

John Bunyan, Theologische werken,
W. M. den Hertog, Utrecht

F. Burmannus, De Wet en het getuigenis
Utrecht 1668

W. à Brakel, De Redelijke Godsdienst
Rotterdam 1749

Joh. Calvijn, Institutie
Doesburg 1889

Dr. A. Comrie, De Heidelbergse Catechismus (eerste uitgave dateert uit 1752)
De Banier, Utrecht 1941

A. Hellenbroek, De Evangelische Jesaja
Rotterdam, 1702-1710

M. Henri, Bijbelverklaring van het Oude en Nieuwe Testament
J. H. Kok, Kampen

W. Huntington, Het verlies en herstel van het beeld Gods
Gebr. Huga, Rotterdam z. j.

G. Hutcheson, De 12 kleine profeten
Leiden 1747

Ds. G. H. Kersten, De Gereformeerde Dogmatiek
De Banier, Utrecht 1966

Joh. à Marck, Het merg der Christelijke Godgeleerdheid
Amsterdam 1750

Dr. J. Owen, Een verhandeling aangaande den Heiligen Geest (eerste uitgave 1746) D.
Donner, Leiden 1893

W. Perkins, Al de theologische werken
Amsterdam, 1659

B. Smytegelt, Een woord op zijn tijd
's Gravenhage, 1744

Abr. Trommius, Concordantie van de bijbel
Bout en Bolier, Barneveld 1988

H. Witsius, De Verbonden Gods
Rotterdam, 1696